

**АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГЫН
ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛСЭН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН**

**УЛААНБААТАР ХОТ
2022 ОН**

АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН

ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ ҮНЭЛГЭЭ

НЭГ.ЕРӨНХИЙ ЗҮЙЛ

Энэхүү үнэлгээний ажлын гол зорилго нь Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн зарим зохицуулалт /зүйл, хэсэг, заалт/-д тодорхой шалгуур үзүүлэлтийн дагуу дүн шинжилгээ хийх, үр нөлөөг тооцож, давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгах, хуулийн зохицуулалтыг ойлгомжтой, хэрэгжих боломжтой байдлаар боловсруулах, хуулийн төслийн чанарыг сайжруулахад оршино.

Одоо үйлчилж буй Аялал жуулчлалын тухай хуулийн нь 2000 онд 6 бүлэг 24 зүйлтэй батлагдсан бөгөөд Иргэний хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хууль, Төрийн хяналт шалгалтын тухай хууль, Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай, Засгийн газрын тусгай сангийн тухай, Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай, Зөрчлийн тухай, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай зэрэг хууль өөрчлөгдсөн, шинээр батлагдсантай холбогдуулан 2001, 2002, 2003, 2005, 2006, 2010, 2011, 2015, 2017, 2021, 2022 онуудад нийт 12 удаа хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оржээ.

Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл /цаашид “хуулийн төсөл” гэх/-ийн зарим зохицуулалтын үр нөлөөг үнэлэхдээ Хууль тогтоомжийн тухай хууль, “Хуулийн төслийн үр нөлөө үнэлэх аргачлал”¹ /цаашид “аргачлал” гэх/-д заасны дагуу дараах үе шаттайгаар хийлээ:

- 1.1.Шалгуур үзүүлэлтийг сонгох;
- 1.2.Хуулийн төслөөс үр нөлөө үнэлэх хэсгээ тогтоох;
- 1.3.Урьдчилан сонгосон шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийн дагуу үр нөлөөг тооцох;
- 1.4. Үр дүнг үнэлэх, зөвлөмж өгөх.

ХОЁР. ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ СОНГОСОН ҮНДЭСЛЭЛ

Тус үнэлгээний ажлыг хийж гүйцэтгэхдээ хуулийн төслийн зорилго, хамрах хүрээ, зохицуулах асуудалтай уялдуулан аргачлалд дурдсан нийт 6 шалгуур үзүүлэлтээс дараах 2 шалгуур үзүүлэлтийг сонголоо. Үүнд:

- 2.1.Зорилгод хүрэх байдал
- 2.2.Харилцан уялдаа.

Дээрх шалгуур үзүүлэлтийг тухайлан сонгох болсон үндэслэл нь хуулийн төслийн үндсэн зорилго, зохицуулах харилцааны онцлогтой холбоотой.

Тодруулбал, хуулийн төслийн үзэл баримтлалд аялал жуулчлал эрчимтэй хөгжиж байгаа өнөө цагт үндэсний онцлог бүхий байгаль, түүх, соёлын өвд тулгуурласан тогтвортой аялал жуулчлалын үйлдвэрлэлээр дамжуулан эдийн засгийн үр өгөөжийг нэмэгдүүлж, дэмжих, нийгэм, соёл, байгаль орчныг хадгалах, хамгаалах, аялал жуулчлалаас үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг багасгах, зохистой хэрэглээг нэвтрүүлэх, гадаад болон дотоод жуулчдын аюулгүй байдал, орон нутгийн иргэдийн оролцоог хангасан, хариуцлагатай аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх нь чухал ач холбогдолтой талаар тусган байна.

---

¹ Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 12.1-д заасны дагуу 2016 оны 01 дүгээр сарын 25-ны өдрийн Монгол Улсын Засгийн газрын 59 дүгээр тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар баталсан.

Түүнчлэн Монгол Улсын аялал жуулчлалын дэд бүтцийн нэг болох Монгол Улсын түүх, соёл, уламжлалыг шингээсэн бүтээн байгуулалт, агаарын зорчигч тээврийг нэмэгдүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, аялал жуулчлалыг улирлын хамаарлыг бууруулах, аялал жуулчлалын шинэ бүтээгдэхүүн үйлчилгээг хөгжүүлэх, Монгол Улсыг гадаад, дотоодод сурталчлах үйл ажиллагааг зохион байгуулах үйл ажиллагааг санхүүжүүлэн Монгол Улсын аялал жуулчлалын хөгжлийг бодитойгоор эрчимжүүлэх, дэмжихэд санхүүжилтийн тогтвортой эх үүсвэрийг бүрдүүлэх зорилго бүхий Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх санг бий болгох, энэ сан нь Засгийн газрын тусгай сан байх бөгөөд түүний эх үүсвэрийг улсын нийт төсөвт нэмэлт дарамт үзүүлэхгүйгээр бий болгох зорилтыг дэвшүүлсэн байна.

Жуулчдын худалдан авсан бараа, бүтээгдэхүүнд ногдуулсан нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг буцаан олгох, жуулчны татвар бий болгох эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх зорилтыг мөн тавьсан байна.

Мөн аялал жуулчлалын байгууллагын ангиллыг тодорхойлж, тур оператор нь тусгай зөвшөөрөл, тур агент, хөтөч нь бүртгэлийн үндсэн дээр тус тус үйл ажиллагаа явуулах бөгөөд тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч компанийн хувьцааны 50, түүнээс дээш хувийн хувьцаа эзэмшигчээр Монгол Улсын иргэн, хуулийн этгээд байх хязгаарлалт болон уг тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчид тавигдах шаардлагыг тодорхойлсон байна.

Эцэст нь тодорхой газар нутагт тогтвортой аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх зорилгоор гадаадын болон дотоодын хөрөнгө оруулалтыг татах, аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлчилгээг төрөлжүүлэн хөгжүүлэх, орон зай зохистой төлөвлөлтийг бий болгох зорилгоор тусгай хамгаалалттай нутаг дэвсгэрээс гадна аялал жуулчлалын бүсийг улсын болон орон нутгийн аялал жуулчлалын бүс гэж ангилж, түүнийг менежментийг хувийн хэвшлээр гүйцэтгүүлэх боломжийг бүрдүүлэхээр зорьсон байна.

“Зорилгод хүрэх байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн үзэл баримтлалд дурдсан үндэсний онцлог бүхий байгаль, түүх, соёлын өвд тулгуурласан тогтвортой аялал жуулчлалын үйлдвэрлэлээр дамжуулан эдийн засгийн үр өгөөжийг нэмэгдүүлж, дэмжих, аялал жуулчлалын байгууллагын ангиллыг тодорхойлон шалгуур үзүүлэлтийг тодорхой болгох, тодорхой бүс нутгийн аялал жуулчлалын бүс болгож, аялал жуулчлалын салбар дахь орон нутгийн оролцоог нэмэгдүүлэх, аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллага нь Монгол Улсын болон олон улсын холбогдох стандартын шаардлагыг ханган ажиллах ба ялангуяа ариун цэврийн байгууламжийг онцгой анхаарч, стандартын шаардлага хангасан ариун цэврийн байгууламж барих, засварлах зардлыг аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвараас хасагдах зардалд тооцох, хил орчмын аялал жуулчлалыг байнгын ажиллагаатай боомт, олон улсын боомт болон хил орчмын нутаг дэвсгэрт байрлах чөлөөт бүсэд олон улсын аялал жуулчлалын үйлчилгээ үзүүлэх тусгай зөвшөөрөлтэй тур оператор гүйцэтгэхээр зохицуулалтыг бий болгох, тусгай зориулалтын агнуурын аялал жуулчлалыг дэмжих зорилгоор сүргийн бүтцийг алдагдуулахгүйгээр тооцоо, судалгаанд үндэслэн аргаль, янгир, идлэг шонхрыг агнах, барих тусгай зөвшөөрлийг дуудлага худалдааны журмаар нээлттэй ил тод олгох эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх, аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх санг бий болгож түүний эх үүсвэрийг улсын нийт төсөвт нэмэлт дарамт үзүүлэхгүйгээр бий болгох, жуулчдын худалдан авсан бараа бүтээгдэхүүнд ногдуулсан нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг буцаан олгох, жуулчны татвар бий болгох эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх, төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд аялал жуулчлалын зарим төрлийн төрийн үйлчилгээг аялал жуулчлалыг мэргэжлийн холбоогоор гүйцэтгүүлэх, тухайлбал аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллагын зэрэглэл олгох, тур операторын тусгай зөвшөөрөл олгох чиг үүргийг

гүйцэтгүүлэх эрх зүйн үндэслэлийг нарийвчлан тодорхойлох үндсэн зорилгод нийцсэн эсэх асуудлыг судалж, боломжит хувилбарыг тодорхойлохыг зорьсон.

“Харилцан уялдаа” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төсөл нь шинэчилсэн найруулгын төсөл тул бүхэлд нь сонгож, хуулийн төслийн зүйл, хэсэг, заалт өөр хоорондоо болон Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хууль, Монгол Улсын засаг, захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж түүний удирдлагын тухай хууль, Газрын тухай, Монгол Улсын яамны эрх зүйн байдлын тухай, Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хууль, Зөвшөөрлийн тухай хууль, Татварын ерөнхий хууль, Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай, Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хууль, Захиргааны ерөнхий хууль зэрэг холбогдох хуульд нийцсэн эсэх, бусад байгууллагын чиг үүрэгтэй давхардсан, зөрчилдсөн эсэх, уг чиг үүргийг төрийн бус байгууллагаар гүйцэтгүүлэх боломжтой эсэхийг аргачлалд заасан асуултад хариулах замаар шалгахаар сонгов.

ГУРАВ.ХУУЛИЙН ТӨСЛӨӨС ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ ХЭСГИЙГ ТОГТООСОН БАЙДАЛ

Аргачлалд заасны дагуу хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтийг сонгосон тул түүнд хамаарах үр нөлөөг үнэлэх хэсгээ тогтоохдоо хуулийн төслийн үзэл баримтлалд дурдсан хамгийн чухал, ач холбогдолтой зүйл, хэсэг, заалтыг сонголоо:

Хүснэгт 1

д/д	Шалгуур үзүүлэлт	Үр нөлөөг үнэлэх хэсэг
3.1	Зорилгод хүрэх байдал	<p>3 дугаар зүйл. Хуулийн нэр томьёо 3.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн нэр томьёог дараах утгаар ойлгоно:</p> <p>3.1.6.“аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллага” гэж зочид буудал, жуулчны бааз, бусад хэлбэрийн жуулчны байр сууц, тээвэр, хоол үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчийг;</p> <p>3.1.7.“тур оператор” гэж аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүнийг төлөвлөн бүрдүүлж, багц аяллыг шууд, эсхүл аяллын агентаар дамжуулан худалдах, зохион байгуулах хуулийн этгээдийг;</p> <p>3.1.8.“аяллын агент” гэж тур оператор болон аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллагаас гаргасан аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүнийг жижиглэн, эсхүл хоёр, түүнээс дээш үйлчилгээг худалдан борлуулж байгаа хүн, хуулийн этгээдийг;</p> <p>3.1.9.“жуулчны хөтөч” гэж жуулчинд үндэсний өв соёл, байгаль, газар зүйн онцлог болон шаардлагатай бүхий л мэдээллийг хүргэж аяллыг хөтлөн явуулах энэ хуульд заасан шаардлага хангасан хүнийг;</p> <p>3.1.10.“тусгай сонирхлын аялал жуулчлал” гэж жуулчин, эсхүл жуулчны бүлэгт урлаг, спорт, адал явдал болон танин мэдэхүйн зэрэг тэдний сонирхсон чиглэлээр үзүүлэх аялал жуулчлалын үйлчилгээг.</p>
3.1.1	Зорилгод хүрэх байдал	<p>5 дугаар зүйл. Аялал жуулчлалын байгууллага 5.2. Аялал жуулчлалын байгууллагыг дараах байдлаар ангилна:</p> <p>5.2.1. тур оператор;</p> <p>5.2.2. аяллын агент;</p> <p>5.2.3. аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллага.</p>

	<p>5.3. Тур оператор дараах чиглэлээр үйл ажиллагааг явуулна:</p> <p>5.3.1. олон улсын аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа;</p> <p>5.3.2. дотоодын аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа;</p> <p>5.3.3. энэ хуулийн 5.3.1, 5.3.2-т заасан үйл ажиллагааг хамтад нь эрхлэх.</p> <p>5.4. Энэ хуулийн 5.2.1-д заасан хуулийн этгээдийн хувьцааны 51, түүнээс багагүй хувийн хувьцаа эзэмшигч нь Монгол Улсын иргэн, хуулийн этгээд байна.</p> <p>5.5. Энэ хуулийн 5.2-т заасан ангилалд тусгагдаагүй байгууллага тусгай сонирхлын болон бусад төрлийн эрсдэл бүхий аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа эрхлэх тохиолдолд энэ хуулийн 29.1-д заасан нийтийн эрх зүйн хуулийн этгээдэд бүртгүүлсэн байна.</p> <p><u>6.1. Тур оператор нь дараах үйл ажиллагааг эрхэлнэ:</u></p> <p>6.1.1. аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг төлөвлөх, бүрдүүлэх, бий болгох, сурталчлах, жижиглэнгээр, эсхүл хоёр, түүнээс дээш бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг багцлан худалдан борлуулах, аялал зохион байгуулах;</p> <p>6.1.2. жуулчдад зориулсан соёл, урлаг, олон нийтийн арга хэмжээг зохион байгуулах, борлуулах;</p> <p>6.1.3. виз авахтай холбогдсон болон аяллын бусад бичиг баримтын бүрдүүлэлт хийх;</p> <p>6.1.4. агаарын, төмөр замын болон бусад тээврийн хэрэгслээр зорчих билет /тийз/-ийн захиалга хийх, билет /тийз/ худалдах, борлуулах.</p> <p><u>7.1. Аяллын агент дараах үйл ажиллагааг эрхэлнэ:</u></p> <p>7.1.1. тур операторын бүтээгдэхүүнийг зуучлан худалдах үйл ажиллагаа;</p> <p>7.1.2. энэ хуулийн 6.1.3, 6.1.4-т заасан үйл ажиллагаа;</p> <p>7.1.3. хуульд заасан бусад.</p> <p>7.2. Аяллын агент нь энэ хуулийн 7.1.2-т заасан үйл ажиллагааг эрхлэх бол энэ хуулийн 6.2-т заасан холбогдох үүргийг хүлээнэ.</p> <p>8.1. Аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллага нь дараах шаардлагыг хангаж ажиллана:</p> <p>8.1.1. тухайн үйлчилгээний техникийн зохицуулалтад нийцсэн, чанар, стандартын шаардлагыг хангасан үйлчилгээ үзүүлэх;</p> <p>8.1.2. үйлчилгээний үнэ тарифыг энэ хуулийн 5.10-т заасныг баримтлан тогтоож үйлчлэх;</p> <p>8.1.3. үйл ажиллагаандаа мөрдөж байгаа техникийн зохицуулалт, стандарт, үйл ажиллагаагаа явуулахад шаардлагатай бусад мэдээллийг өөрийн албан ёсны цахим хуудас, мэдээллийн самбар, мэдээллийн бусад хэрэгсэл ашиглан нээлттэй, ил тод байршуулах;</p> <p>8.1.4. аялал жуулчлалын байгууллагатай гэрээ байгуулсан тохиолдолд жуулчнаас үйлчилгээний хөлсийг давхардуулж авахгүй байх;</p>
--	--

		<p>8.1.5.үйлчилгээний чанарыг сайжруулах зорилгоор таван жилийн дотор зэрэглэлд хамрагдах талаарх бизнес төлөвлөгөөтэй байх.</p> <p>9.1.Хөтөч, тайлбарлагчийн сургалтад хамрагдаж, энэ хуулийн 29.1-д заасан нийтийн эрх зүйн хуулийн этгээдэд бүртгүүлж, үнэмлэх авсан хүн жуулчны хөтчийн үйлчилгээ үзүүлнэ.</p> <p>11.1.Энэ хуулийн 5.2.1-д заасан тур операторын үйл ажиллагааг Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1.30 дахь заалтад заасан тусгай зөвшөөрөлтэй эрхэлнэ.</p> <p>11.2.Энэ хуулийн 11.1-д заасан зөвшөөрөл нь дараах ангилалтай байна:</p> <p>11.2.1.Монгол Улсаас бусад улс руу хийх аялал жуулчлалын үйлчилгээ; 11.2.2.бусад улсаас Монгол Улс руу хийх аялал жуулчлалын үйлчилгээ;</p> <p>11.2.3.энэ хуулийн 11.2.1 болон 11.2.2-т заасан аялал жуулчлалын үйлчилгээг хамтад нь эрхлэх;</p> <p>11.2.4.дотоодын аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа.</p> <p>11.3.Тур операторын үйл ажиллагаа эрхлэхээр хүсэлт гаргасан хуулийн этгээд нь Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 5.1 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасан баримт бичгээс гадна дараах шаардлагыг хангасан байна:</p> <p>11.3.1.аяллын агентын чиглэлээр хоёроос доошгүй жил үйл ажиллагаа явуулсан байх;</p> <p>11.3.2.аялал жуулчлалын салбарын мэдлэг, туршлагатай гурваас доошгүй ажилтантай байх;</p> <p>11.3.3.аялал жуулчлалын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулах бизнес төлөвлөгөө болон хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагааны журамтай байх;</p> <p>11.3.4.энэ хуулийн 11.2.1, 11.2.3-т заасан үйл ажиллагаа явуулах тусгай зөвшөөрөл авах тохиолдолд бусад улсын аялал жуулчлалын байгууллагатай хамтран ажиллах боломжтой байх.</p> <p>11.4.Энэ хуулийн 11.1-д заасан тусгай зөвшөөрлийг олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгохдоо Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 5.1, 5.2, 5.3, 5.4, 5.5, 5.6, 6.1, 6.2, 6.3, 6.4 дүгээр зүйлд заасан журмыг баримтална.</p>
3.1.2	Зорилгод хүрэх байдал	<p>4.1.Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг хөгжүүлэх, тэдгээрийг хэрэглэгчдэд хүргэх үйлдвэрлэл, үйл ажиллагаа нь аялал жуулчлалын үндсэн ба дагалдах бүтээгдэхүүн, үйлчилгээнээс бүрдэнэ.</p> <p>4.2.Аялал жуулчлалын үндсэн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээнд дараах үйлчилгээ хамаарна:</p> <p>4.2.1.жуулчныг байр сууцаар хангах үйлчилгээ;</p> <p>4.2.2.зорчигч тээврийн үйлчилгээ;</p> <p>4.2.3.аялал жуулчлалыг зохион байгуулах үйлчилгээ.</p> <p>4.3.Аялал жуулчлалын дагалдах бүтээгдэхүүн, үйлчилгээнд дараах үйлчилгээ хамаарна:</p> <p>4.3.1.хоол үйлдвэрлэл, үйлчилгээ;</p> <p>4.3.2.аялал жуулчлалын мэдээлэл, зар сурталчилгааны үйлчилгээ;</p> <p>4.3.3.урлаг, үзвэр үйлчилгээ, соёлын бусад үйлчилгээ;</p>

		<p>4.3.4.худалдаа үйлчилгээ; 4.3.5.аялал жуулчлалын гар урлалын бүтээгдэхүүн. 4.4.Төрөөс экспортын үйлдвэрлэлд үзүүлэх дэмжлэг, хөнгөлөлтөд энэ хуулийн 4.2, 4.3-т заасан аялал жуулчлалын байгууллагын гадаадын жуулчинд үзүүлсэн үйлчилгээ нэгэн адил хамаарна.</p> <p>20 дугаар зүйл.Аялал жуулчлалын бүс 20.1.Тодорхой газар нутгийг тогтвортой аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх зорилгоор гадаадын болон дотоодын хөрөнгө оруулалтыг татах, аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлчилгээг төрөлжүүлэн хөгжүүлэх, орон зайн зохистой төлөвлөлтийг бий болгосон аялал жуулчлалын бүс болгон хөгжүүлж болно. 20.2.Аялал жуулчлалын бүсийг дараах байдлаар ангилна: 20.2.1.улсын аялал жуулчлалын бүс; 20.2.2.орон нутгийн аялал жуулчлалын бүс. 20.3.Энэ хуулийн 20.2.1, 20.2.2-т заасан аялал жуулчлалын бүс нь өөрийн онцлогт тохирсон хөгжлийн төлөвлөгөөтэй байна.</p>
3.1.3	Зорилгод хүрэх байдал	<p>26.1.Аялал жуулчлалын талаар аймаг, нийслэлийн Засаг дарга дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ: 26.1.3.газар нутагтаа аялал жуулчлалын дэд бүтцийг хөгжүүлэх; 26.1.4.газар нутагтаа аялал жуулчлалыг бүсчлэн хөгжүүлэх бодлоготой уялдуулан төлөвлөгөө боловсруулах, зохих шатны иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд санал оруулах, батлагдсан хөтөлбөрийн дагуу аялал жуулчлалын төлөвлөгөө боловсруулж хэрэгжүүлэх; 26.1.5.эрх хэмжээнийхээ хүрээнд газар нутагтаа газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөнд үндэслэн аялал жуулчлалын зориулалтаар газар ашиглах зөвшөөрлийг хууль тогтоомжийн дагуу олгож гэрээ байгуулах; 26.1.6.аялал жуулчлалын мэдээллийн санг хөтлөх; 26.1.7.аймаг, нийслэлийн хэмжээнд зохион байгуулагддаг наадам, бусад аялал жуулчлалын арга хэмжээний товыг тухайн жилийн 10 дугаар сарын 1-ээс өмнө зарлах, тэдгээр арга хэмжээг зохион байгуулах, удирдлагаар хангах;</p> <p>27.1.Сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал аялал жуулчлалын талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ: 27.1.1.энэ хуулийн 20.2.1, 20.2.2-т заасан аялал жуулчлалын бүсийг хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх; 27.1.2.нутаг дэвсгэрийн тодорхой хэсгийг аялал жуулчлалын бүс болгон хөгжүүлэх саналаа аймаг, нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд хүргүүлэх; 27.1.3.хуульд заасан бусад.</p> <p>28 дугаар зүйл.Сум, дүүргийн Засаг даргын бүрэн эрх 28.1.Сум, дүүргийн Засаг дарга аялал жуулчлалын талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ: 28.1.1.газар нутагтаа аялал жуулчлалын арга хэмжээг зохион байгуулах, орон нутгаа сурталчлах;</p>

		<p>28.1.2.сум, дүүргийн соёл, спорт, олон нийтийн арга хэмжээг аялал жуулчлалын үйл ажиллагаатай уялдуулан зохион байгуулах, дэмжлэг үзүүлэх;</p> <p>28.1.3.сум, дүүргийн аялал жуулчлалын мэдээллийн сан бүрдүүлэх, хадгалах, хамгаалж жил бүрийн 01-р сарын 15-ны өдрөөс өмнө аялал жуулчлалын мэдээллийн санд холбогдох мэдээллийг хүргүүлэх;</p> <p>28.1.4.аялал жуулчлалын үйлчилгээ үзүүлэгч иргэний үйл ажиллагааг хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх;</p> <p>28.1.5.жуулчны аюулгүй байдлыг хангах арга хэмжээг харьяалах нутаг дэвсгэрийн цагдаагийн байгууллага, нутгийн иргэдтэй хамтран зохион байгуулах, хэрэгжилтэд хяналт тавих;</p> <p>28.1.6.орон нутгийн иргэдийн өв соёлын үнэт зүйлс, гар урлал, уламжлалт соёлыг аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн болгон хөгжүүлэх зорилгоор орон нутагт аялал жуулчлалын хөрөнгө оруулалтыг татах нөхцөлийг хангах;</p> <p>28.1.7.харьяалах нутаг дэвсгэрийн аялал жуулчлалын мэдээллийн санг бүрдүүлэх, хадгалах, хамгаалах, заасан хугацаанд аймаг, нийслэлийн эрх бүхий байгууллагад хүргүүлэх;</p> <p>28.1.8.харьяалах нутаг дэвсгэртээ отоглох цэгийн байршил, аяллын маршрутыг тогтоох, нэгдсэн хаягжуулалтыг бий болгох.</p> <p>28.1.9.энэ хуулийн 25.1.3-т заасан хураамжийн орлогыг аялал жуулчлалын бүсийг тохижуулах, ариун цэврийн байгууламж байгуулах, хог хаягдлын менежментийг гүйцэтгэхэд зарцуулах</p>
3.1.4	Зорилгод хүрэх байдал	<p>8.1.Аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллага нь дараах шаардлагыг хангаж ажиллана:</p> <p>8.1.1.тухайн үйлчилгээний техникийн зохицуулалтад нийцсэн, чанар, стандартын шаардлагыг хангасан үйлчилгээ үзүүлэх;</p> <p>8.1.3.үйл ажиллагаандаа мөрдөж байгаа техникийн зохицуулалт, стандарт, үйл ажиллагаагаа явуулахад шаардлагатай бусад мэдээллийг өөрийн албан ёсны цахим хуудас, мэдээллийн самбар, мэдээллийн бусад хэрэгсэл ашиглан нээлттэй, ил тод байршуулах;</p> <p>16.1.Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх сангийн хөрөнгөөр Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн 214 .1-д заасан дараах үйл ажиллагааг санхүүжүүлнэ:</p> <p>16.1.4.аялал жуулчлалын дэд бүтцийг бий болгох, хөгжүүлэх;</p> <p>21.7.Энэ хуулийн 21.1-д заасан отоглох цэг нь стандартын шаардлага хангасан ариун цэврийн байгууламжтай байна.</p> <p>Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл</p> <p>1 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг</p> <p>15.1.15.Аялал жуулчлалын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлд заасан аялал жуулчлалын байгууллага өөрийн ариун цэврийн байгууламжийг стандартын шаардлага хангахуйц болгож засварласны болон стандартын</p>

		шаардлага хангасан ариун цэврийн байгууламж шинээр байгуулсны зардал.
3.1.5	Зорилгод хүрэх байдал	12 дугаар зүйл.Хил орчмын аялал жуулчлал 12.1.Хил орчмын нутаг дэвсгэрийн аялал жуулчлалыг энэ хуулийн 11.2.1, 11.2.3- т заасан олон улсын аялал жуулчлалын үйлчилгээ үзүүлэх тусгай зөвшөөрөлтэй тур оператор гүйцэтгэнэ. 12.2.Энэ хуулийн 12.1-д заасан тур оператор нь хил орчмын нутаг дэвсгэрийн аюулгүй байдлыг хангах зорилгын хүрээнд улсын хил хамгаалах байгууллагатай гэрээ байгуулж, хэрэгжилтийг хангана. 12.3.Хил орчмын нутаг дэвсгэрийн аялал жуулчлалын үйл ажиллагааг зохион байгуулах журмыг Засгийн газар батална.
3.1.6	Зорилгод хүрэх байдал	17 дугаар зүйл.Амьтан агнах тусгай зөвшөөрөл 17.1.Агнуурын аялал жуулчлалыг дэмжих зорилгоор сүргийн бүтцийг алдагдуулахгүйгээр тооцоо, судалгаанд үндэслэн аргаль, янгир, идлэг шонхор агнах, барих тусгай зөвшөөрлийг дуудлага худалдаагаар олгоно. 17.2.Энэ хуулийн 17.1-д заасан дуудлага худалдаа зохион байгуулах журмыг Засгийн газар батална. 17.3.Энэ хуулийн 17.1-д заасан дуудлага худалдаагаар олгосон эрх, зөвшөөрлийг гуравдагч этгээдэд шилжүүлэх, худалдахыг хязгаарлахгүй.
3.1.7	Зорилгод хүрэх байдал	16 дугаар зүйл.Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх сан 16.1.Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх сангийн хөрөнгөөр Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн 214 .1-д заасан дараах үйл ажиллагааг санхүүжүүлнэ: 16.1.1.агаарын зорчигч тээврийг нэмэгдүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх; 16.1.2.аялал жуулчлалын улирлын хамаарлыг бууруулах, аялал жуулчлалын шинэ бүтээгдэхүүн үйлчилгээг хөгжүүлэх; 16.1.3.Монгол Улсыг гадаад, дотоодод сурталчлах үйл ажиллагааг зохион байгуулах; 16.1.4.аялал жуулчлалын дэд бүтцийг бий болгох, хөгжүүлэх; 9 16.2.Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх сан нь аялал жуулчлалын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний дэргэд ажиллана. Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай 1 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг. “5.3.26.Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх сан”
3.2	Харилцан уялдаа	Хуулийн төсөл, төслийг дагалдан боловсруулсан хуулийн төсөл бүхэлдээ

ДӨРӨВ.ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТЭД ТОХИРОХ ШАЛГАХ ХЭРЭГСЛИЙН ДАГУУ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛСЭН БАЙДАЛ

Аргачлалд заасны дагуу хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх шалгуур үзүүлэлт, үр нөлөөг үнэлэх хэсгийг тус тус тогтоож, тэдгээрт тохирох шалгах хэрэгслийг дараах байдлаар тодорхойллоо:

Хүснэгт 2

Д/д	Шалгуур үзүүлэлт	Үр нөлөөг үнэлэх хэсэг	Тохирох шалгах хэрэгсэл
------------	-------------------------	-------------------------------	--------------------------------

4.1	Зорилгод хүрэх байдал	<ul style="list-style-type: none"> - 3 дугаар зүйл - 4 дүгээр зүйлийн 4.1, 4.2, 4.3, - 5 дугаар зүйлийн 5.1, 5.2, 5.3, 5.4, 5.5 дахь хэсэг - 6 дугаар зүйлийн 6.1 дэх хэсэг, - 7 дугаар зүйлийн 7.1, - 8 дугаар зүйлийн 8.1, - 9 дүгээр зүйлийн 9.1, - 11 дүгээр зүйлийн 11.1, 11.2, 11.3, 11.4, - 12 дугаар зүйлийн 12.1, 12.2, 12.3, - 16 дугаар зүйлийн 16.1, - 17 дугаар зүйлийн 17.1, - 26 дугаар зүйлийн 26.1, - 27 дугаар зүйлийн 27.1, - 28 дугаар зүйл 	Зорилгод дүн шинжилгээ хийх: Хуулийн төслийн зохицуулалт нь төслийн үзэл баримтлалд дурдсан зорилгод нийцсэн эсэхэд дүн шинжилгээ хийнэ.
4.2.	Харилцан уялдаа	Хуулийн төсөл бүхэлдээ /Хуулийн төсөл Дөрвөн бүлэг, 35 зүйлтэй/ хуулийн төслийн дагалдан боловсруулсан 10 хуулийн төсөл	Хуулийн төслийн уялдаа холбоог шалгах: Хуулийн төслийн уялдаа холбоог аргачлалын 4.10-т заасан асуултад хариулах замаар шалгана.

4.1 Шалгуур үзүүлэлт: Зорилгод хүрэх байдал

“Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн 3 дугаар зүйл, 5 дугаар зүйлийн 5.2, 5.3, 5.4, 5.5 дахь хэсэг, 6 дугаар зүйлийн 6.1, 7 дугаар зүйлийн 7.1 дэх хэсэг, 8 дугаар зүйлийн 8.1 дэх хэсэг, 9 дүгээр зүйлийн 9.1 дэх хэсэг, 11 дүгээр зүйлийн 11.1, 11.2, 11.3, 11.4 дэх хэсэг тус тус сонгож, эдгээр зохицуулалт нь бодит байдал дээр зорилгод хүрэх боломжтой эсэхийг албан ёсны мэдээлэл, холбогдох баримтад тулгуурлан судалсан.

Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд хуулийн төслөөр зохицуулах асуудлыг дараах байдлаар тусгажээ:

- хуулийн зорилт, Дэлхийн аялал жуулчлалын байгууллагаас гаргасан зөвлөмжид нийцүүлэн хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолтыг тусгах;
  - аялал жуулчлалын байгууллагын ангилал, түүний явуулах үйл ажиллагааны төрөл, тухайн үйлчилгээ үзүүлэх иргэн, хуулийн этгээдийн эдлэх эрх, үүрэг, мэргэжлийн үйл ажиллагааны зөвшөөрлийн үндсэн дээр эрхлэх үйл ажиллагааг тусгах;
  - аялал жуулчлалын бүсийг тогтоох, тэдгээрийн хөгжлийн төлөвлөлт, уялдаа холбоо, эдгээр бүсүүдэд үйл ажиллагаа явуулах шалгуур болон холбогдох бусад зохицуулалтуудыг тусгах;
  - орон нутгийн оролцоог тусгах;
  - аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллагад стандартад нийцсэн ариун цэврийн байгууламжийг байгуулах, сэргээн засварлах;
  - хил орчмын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх тусгайлсан зохицуулалтыг тусгах
  - аялал жуулчлалыг дэмжих үйл ажиллагааны талаар тусгах;
  - аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх сан, түүний эх үүсвэр болон зарцуулалт, хяналтыг тусгах;
- **4.1.1.** Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолын хавсралтаар батлагдсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын зорилт 4.2-т заасан эдийн засгийн тэргүүлэх салбарыг хөгжүүлэх

зорилтын хүрээнд 2021-2030 онд “ жуулчинд зориулсан татварын буцаан олголтын зохицуулалтыг тусгах;

- төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд аялал жуулчлалын салбарын зарим гүйцэтгэх үүргийг хувийн хэвшил, ашгийн төлөө бус хуулийн этгээдэд олгох зохицуулалтыг тусгах.

Иймд дээр дурдсан хуулийн төслийн зохицуулалтын хүрээнд хуулийн төслийн үзэл баримтлалын “Үндэсний онцлог бүхий байгаль, түүх, соёлын өвд тулгуурласан тогтвортой аялал жуулчлалын үйлдвэрлэлээр дамжуулан эдийн засгийн үр өгөөжийг нэмэгдүүлж, дэмжих, аялал жуулчлалын байгууллагын ангиллыг тодорхойлон шалгуур үзүүлэлтийг тодорхой болгох” гэх үндсэн зорилгод нийцсэн эсэхэд анхаарлаа хандууллаа.

2016 онд Монгол Улсад 404 гаруй мянган жуулчин аялж, аялал жуулчлалын салбараас дотоодын эдийн засагт 312 сая ам.долларын орлого оруулсан байна. Энэхүү статистик мэдээг өмнөх онтой харьцуулж үзэхэд 2012 оноос хойш анх удаа гадаадын жуулчдын тоо 4,4 хувиар, салбарын орлого 11,4 хувиар тус тус өссөн үзүүлэлттэй, улсын хэмжээнд нийт 274 аялал жуулчлалын компани, 473 зочид буудал, 385 жуулчны бааз үйл ажиллагаа явуулж, тус салбараас 54,000 ажлын байрыг бий болгосон нь нийт ажлын байрны 4,8%-г бүрдүүлсэн байна.²

Харин 2019 онд 577,262 жуулчин хүлээн авч, Үндэсний онцлог бүхий аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, олон улсын аялал жуулчлалын зах зээлд өрсөлдөх чадвар дээшилсэн байна.” гэж, мөн зорилт 8.2-т заасан эдийн засгийн тэргүүлэх салбарууд болон байршлын давуу талд тулгуурлан бүс, орон нутагт аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх зорилтын хүрээнд 2021-2030 онд “Байгаль экологи, археологи, палеонтологи, нүүдлийн өв, түүх, соёл, рекреацийн нөөц, нутгийн иргэдэд түшиглэсэн аялал жуулчлалыг бүсчлэн хөгжүүлнэ” гэж тус тус заасан бөгөөд эдийн засгийг сэргээх үндсэн хөшүүргийн нэгээр аялал жуулчлалын салбарыг онцолж, тэдгээрийг биелүүлэх тодорхой зорилтуудыг дэвшүүлсэн байна.

Мөн оны эцсийн байдлаар 607,213,369 ам доллар буюу 1.7 их наяд төгрөгийн орлогыг аялал жуулчлалын салбараас төвлөрүүлсэн бол 2021 онд Монгол Улсын дотоодын нийт бүтээгдэхүүн 36.9 их наяд төгрөгт хүрснээс аялал жуулчлалын салбар 6.48%-ийг бүрдүүлсэн байна. Нөгөө талаас мөн онд манай улсаас нийт 2,080,276 жуулчин гадагш зорчсон нь дотоодын аялал жуулчлал сайн хөгжиж чадаагүйг илэрхийлж байна.³

Ковид-19 цар тахлын улмаас уналтад орсон аялал жуулчлалын салбарыг эрчимтэй хөгжүүлэхээр Монгол Улсын Засгийн газраас 2023-2025 оныг “Монголд зочлох жил” болгон зарлаж, гадаад жуулчдын тоог 2024 он гэхэд 1,6 саяд хүргэх зорилтыг дэвшүүлсэн.

Аялал жуулчлал эрчимтэй хөгжиж байгаа өнөө цагт үндэсний онцлог бүхий байгаль, түүх, соёлын өвд тулгуурласан тогтвортой аялал жуулчлалын үйлдвэрлэлээр дамжуулан эдийн засгийн үр өгөөжийг нэмэгдүүлж, дэмжихийн зэрэгцээ аялал жуулчлалын байгууллагын ангиллыг тодорхойлон тэдгээрийн шалгуур үзүүлэлтийг тодорхой болгох нь чухал ач холбогдолтой болж байна. Өөрөөр хэлбэл тухайн харилцаанд гол оролцогч болох тур оператор, аяллын агент, хөтчийн эрх үүргийг нарийвчлан тодорхойлох, тусгай зөвшөөрөл, бүртгэлийн үндсэн дээр үйл ажиллагаа явуулдаг байх нь өндөр ач холбогдолтой байна.

---

²<http://www.mne.mn>

³ Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн үзэл баримтлал, 2022

Үүнээс гадна НҮБ-ын Байгаль орчны Бага Хурлаас /1992 он/ гаргасан “Хэлэлцэх асуудал-21” (Agenda 21) хөтөлбөрт дэвшүүлсэн тогтвортой хөгжлийн зарчим, үзэл санааг үндэсний хууль тогтоомжид тусгах, мөн аялал жуулчлалын нэр томьёог Дэлхийн аялал жуулчлалын байгууллагаас 2008 онд гишүүн орнууддаа хандан гаргасан “Аялал жуулчлалын статистикийн олон улсын зөвлөмж”-д нийцүүлэн өөрчлөх, 2015 оны 9 дүгээр сард НҮБ-ын ерөнхий Ассамблейн чуулганаар баталсан “Тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал 2030” -д⁴ бүх талын оролцоог тэгш хангаж, оролцогч талуудын харилцан ашигтай байх зарчмыг баримтлан тогтвортой аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх гэсэн зорилтыг хангах хүрээнд манай улсын аялал жуулчлалын хууль тогтоомжийг олон улсын жишигт нийцүүлэх зайлшгүй шаардлага тулгарч байна.

Иймд аялал жуулчлалын салбарын өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх, жуулчин болон аялал жуулчлалын үйлчилгээ эрхэлж буй этгээдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол, түүний хариуцлага болон үйл ажиллагааны ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх, ингэхдээ олон улсын жишигт нийцүүлэхэд анхаарлаа хандуулах зайлшгүй шаардлагатай байна.

Хуулийн төсөлд энэхүү зорилтыг хангах зорилгоор “хуулийн нэр томьёо”-ны зохицуулалтыг болон аялал жуулчлалын байгууллагын ангилал, тусгай зөвшөөрөл, бүртгэлийг шинээр буюу дараах байдлаар тусгажээ:

Хүснэгт 3

Хуулийн төслөөс:

3 дугаар зүйл. Хуулийн нэр томьёо

3.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн нэр томьёог дараах утгаар ойлгоно:

3.1.3.“жуулчин” гэж аялал жуулчлалын байгууллагын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг худалдан авч аялал жуулчлал хийж байгаа Монгол Улсын иргэн, гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнийг;

3.1.4.“аялагч” гэж аяллын зорилгоор аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллагаар үйлчлүүлж байгаа хүнийг;

3.1.6.“аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллага” гэж зочид буудал, жуулчны бааз, бусад хэлбэрийн жуулчны байр сууц, тээвэр, хоол үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчийг;

3.1.7.“тур оператор” гэж аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүнийг төлөвлөн бүрдүүлж, багц аяллыг шууд, эсхүл аяллын агентаар дамжуулан худалдах, зохион байгуулах хуулийн этгээдийг;

3.1.8.“аяллын агент” гэж тур оператор болон аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллагаас гаргасан аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүнийг жижиглэн, эсхүл хоёр, түүнээс дээш үйлчилгээг худалдан борлуулж байгаа хүн, хуулийн этгээдийг;

3.1.9.“жуулчны хөтөч” гэж жуулчинд үндэсний өв соёл, байгаль, газар зүйн онцлог болон шаардлагатай бүхий л мэдээллийг хүргэж аяллыг хөтлөн явуулах энэ хуульд заасан шаардлага хангасан хүнийг;

5 дугаар зүйл. Аялал жуулчлалын байгууллага

5.2. Аялал жуулчлалын байгууллагыг дараах байдлаар ангилна:

5.2.1. тур оператор;

5.2.2. аяллын агент;

5.2.3. аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллага.

⁴ Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, 2015

5.3. Тур оператор дараах чиглэлээр үйл ажиллагааг явуулна:

5.3.1. олон улсын аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа;

5.3.2. дотоодын аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа;

5.3.3. энэ хуулийн 5.3.1, 5.3.2-т заасан үйл ажиллагааг хамтад нь эрхлэх.

5.4. Энэ хуулийн 5.2.1-д заасан хуулийн этгээдийн хувьцааны 51, түүнээс багагүй хувийн хувьцаа эзэмшигч нь Монгол Улсын иргэн, хуулийн этгээд байна.

5.5. Энэ хуулийн 5.2-т заасан ангилалд тусгагдаагүй байгууллага тусгай сонирхлын болон бусад төрлийн эрсдэл бүхий аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа эрхлэх тохиолдолд энэ хуулийн 29.1-д заасан нийтийн эрх зүйн хуулийн этгээдэд бүртгүүлсэн байна.

6.1. Тур оператор нь дараах үйл ажиллагааг эрхэлнэ:

6.1.1. аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг төлөвлөх, бүрдүүлэх, бий болгох, сурталчлах, жижиглэнгээр, эсхүл хоёр, түүнээс дээш бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг багцлан худалдан борлуулах, аялал зохион байгуулах;

6.1.2. жуулчдад зориулсан соёл, урлаг, олон нийтийн арга хэмжээг зохион байгуулах, борлуулах;

6.1.3. виз авахтай холбогдсон болон аяллын бусад бичиг баримтын бүрдүүлэлт хийх;

6.1.4. агаарын, төмөр замын болон бусад тээврийн хэрэгслээр зорчих билет /тийз/-ийн захиалга хийх, билет /тийз/ худалдах, борлуулах.

7.1. Аяллын агент дараах үйл ажиллагааг эрхэлнэ:

7.1.1. тур операторын бүтээгдэхүүнийг зуучлан худалдах үйл ажиллагаа;

7.1.2. энэ хуулийн 6.1.3, 6.1.4-т заасан үйл ажиллагаа;

7.1.3. хуульд заасан бусад. 7.2. Аяллын агент нь энэ хуулийн 7.1.2-т заасан үйл ажиллагааг эрхлэх бол энэ хуулийн 6.2-т заасан холбогдох үүргийг хүлээнэ.

8.1. Аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллага нь дараах шаардлагыг хангаж ажиллана:

8.1.1. тухайн үйлчилгээний техникийн зохицуулалтад нийцсэн, чанар, стандартын шаардлагыг хангасан үйлчилгээ үзүүлэх;

8.1.2. үйлчилгээний үнэ тарифыг энэ хуулийн 5.10-т заасныг баримтлан тогтоож үйлчлэх;

8.1.3. үйл ажиллагаандаа мөрдөж байгаа техникийн зохицуулалт, стандарт, үйл ажиллагаагаа явуулахад шаардлагатай бусад мэдээллийг өөрийн албан ёсны цахим хуудас, мэдээллийн самбар, мэдээллийн бусад хэрэгсэл ашиглан нээлттэй, ил тод байршуулах;

8.1.4. аялал жуулчлалын байгууллагатай гэрээ байгуулсан тохиолдолд жуулчнаас үйлчилгээний хөлсийг давхардуулж авахгүй байх;

8.1.5. үйлчилгээний чанарыг сайжруулах зорилгоор таван жилийн дотор зэрэглэлд хамрагдах талаарх бизнес төлөвлөгөөтэй байх.

9.1. Хөтөч, тайлбарлагчийн сургалтад хамрагдаж, энэ хуулийн 29.1-д заасан нийтийн эрх зүйн хуулийн этгээдэд бүртгүүлж, үнэмлэх авсан хүн жуулчны хөтчийн үйлчилгээ үзүүлнэ.

11.1. Энэ хуулийн 5.2.1-д заасан тур операторын үйл ажиллагааг Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1.30 дахь заалтад заасан тусгай зөвшөөрөлтэй эрхэлнэ.

11.2. Энэ хуулийн 11.1-д заасан зөвшөөрөл нь дараах ангилалтай байна:

11.2.1. Монгол Улсаас бусад улс руу хийх аялал жуулчлалын үйлчилгээ;

11.2.2. бусад улсаас Монгол Улс руу хийх аялал жуулчлалын үйлчилгээ;

11.2.3. энэ хуулийн 11.2.1 болон 11.2.2-т заасан аялал жуулчлалын үйлчилгээг хамтад нь эрхлэх;

11.2.4. дотоодын аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа.

11.3. Тур операторын үйл ажиллагаа эрхлэхээр хүсэлт гаргасан хуулийн этгээд нь Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 5.1 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасан баримт бичгээс гадна дараах шаардлагыг хангасан байна:

11.3.1. аяллын агентын чиглэлээр хоёроос доошгүй жил үйл ажиллагаа явуулсан байх;

11.3.2. аялал жуулчлалын салбарын мэдлэг, туршлагатай гурваас доошгүй ажилтантай байх;

11.3.3. аялал жуулчлалын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулах бизнес төлөвлөгөө болон хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагааны журамтай байх;

11.3.4. энэ хуулийн 11.2.1, 11.2.3-т заасан үйл ажиллагаа явуулах тусгай зөвшөөрөл авах тохиолдолд бусад улсын аялал жуулчлалын байгууллагатай хамтран ажиллах боломжтой байх.

11.4. Энэ хуулийн 11.1-д заасан тусгай зөвшөөрлийг олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгохдоо Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 5.1, 5.2, 5.3, 5.4, 5.5, 5.6, 6.1, 6.2, 6.3, 6.4 дүгээр зүйлд заасан журмыг баримтална.

Хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.1-д “Аялал жуулчлалын байгууллага нь аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг жуулчинд үзүүлэх зорилгоор аялал жуулчлалын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад бүртгүүлсэн ашгийн төлөө хуулийн этгээд байна.” гэж, 5.2-т түүний ангиллыг, 11 дүгээр зүйлд тур операторын үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг тус тус тодорхой тусгасан байна.

Түүнчлэн хуулийн төсөлд 5.9-д аяллын агентыг нийтийн эрх зүйн хуулийн этгээдэд бүртгүүлэхээр тусгасан байна.

Гэвч хуулийн төслийн нэр томьёо, аялал жуулчлалын байгууллагын ангилал, тэдгээрийн үйл ажиллагаа, тусгай зөвшөөрөл, бүртгэлийн хэсгийг Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг хэрэгжүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор шинээр тусгаснаас харвал:

- жуулчин, аялагч гэх ойлголтыг шинээр тусгасан нь сайшаалтай боловч Аялал жуулчлалын тухай конвенцын 3 дугаар зүйлд жуулчин(tourist), аялагч(excursionist) гэсэн 2 ялгамжтай ойлголтын ялгааг нарийвчлан гаргаж тусгаагүй;

- аялал жуулчлалын байгууллагын ангилал, тэдгээрийн үйл ажиллагааны чиглэлийн талаар тусгахдаа тур оператор, аяллын агентын үйл ажиллагааны онцлог, гол ялгааг гаргаагүй, хууль зүйн үр дагавар үүсгэсэн зохицуулалтыг бүрэн тусгаагүй байна.

Өөрөөр хэлбэл, аялал жуулчлалын 2 байгууллагын аль аль нь аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг жуулчинд үзүүлэхээр байгаа боловч тур операторт хуулийн төсөлд аяллын агентаас илүү шаардлагыг тавьсан байна. Тухайлбал, аяллын агент нь зөвхөн бүртгүүлснээр үйл ажиллагаа явуулж болохоор заасан бол, тур оператор нь Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлийн 1.30-д заасан тусгай зөвшөөрлийг авсны үндсэн дээр үйл ажиллагаа эрхлэхээр байна.

Иймд хуулийн төсөлд аялал жуулчлалын байгууллагын төрөл, тэдгээрийг ялгамжтай байдал зэргийг тодорхой тусгах, аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа, аялал

жуулчлалын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ зэргийг ялгах, ингэхдээ аялал жуулчлалын арга хэмжээнээс ялгаж тусгах нь зүйтэй байна.

Түүнчлэн аяллын агент нь хуулийн төслийн 3.1.8-д зааснаар хүн, хуулийн этгээд байхаар заасан боловч 5.2-т зөвхөн хуулийн этгээд байх, тур оператор нь Зөвшөөрлийн тухай хууль, энэ хуулийн төслийн 11 дүгээр зүйлд заасан тусгай зөвшөөрлийн үндсэн дээрх үйл ажиллагаа явуулахаар заасан бол мөн зүйлд зөвхөн бүртгүүлэхээр заасан байна.

Дээр дурдсан зүйлүүд нь практикт хуулийг хэрэгжүүлэхэд хүндрэл учруулах бөгөөд аялал жуулчлалын байгууллага гэх ойлголтыг тодорхойгүй болгох нөхцөлийг бүрдүүлж байна.

Мөн хуулийн төслийн үзэл баримтлалд тур операторын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч хуулийн этгээдийн хувьцааны 50, түүнээс дээш хувийн хувьцаа эзэмшигч нь Монгол Улсын иргэн, хуулийн этгээд байхаар тусгай шалгуурыг тавихаар заасан боловч хуулийн төслийн 5.4-т тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч хуулийн этгээдийн хувьцааны 51, түүнээс дээш хувийн хувьцаа эзэмшигч нь Монгол Улсын иргэн, хуулийн этгээд байхаар дэвшүүлсэн зорилтоос өөрөөр тусгасан байна.

Түүнчлэн дээрх хуулийн этгээдийн хувьцаа эзэмшигчийн хувь хэмжээг 51, түүнээс дээш хувийг Монгол Улсын иргэн, хуулийн этгээд байхаар хатуу зааснаар хуулийн төслийн үзэл баримтлалын хоёр дахь зорилт буюу аялал жуулчлалын салбар дахь гадаад болон дотоодын хөрөнгө оруулалтыг татах гэсэн зорилтыг хангахад хүндрэлтэй болохоор байна.

- хуулийн төслийн үзэл баримтлалд аялал жуулчлалын бүсчлэл, түүний менежментийг хэрэгжүүлэх зохицуулалтыг заасан бол хуулийн төсөлд бүсчлэхтэй холбоотой зохицуулалтыг тусгасан. Гэвч тэдгээр зохицуулалт хууль зүйн үр дагавар үүсгэхгүй байх бөгөөд бүсчлэлийг бий болгосноор аялал жуулчлалын байгууллага, гадаад улсын болон Монгол Улсын хөрөнгө оруулагч нарт ямар давуу талыг бий болгох, хөрөнгө оруулалтыг татах хөшүүрэг болох зохицуулалтын талаар тодорхойгүй байна.

Хэдийгээр энэ нь хуулийн төслийн үзэл баримтлалын зорилтыг хэрэгжүүлэх өнгөц ойлгогдох боловч хуулийн төсөлд тусгасан зохицуулалт нь зорилтыг бүрэн хангахааргүй байна.

4.1.2.Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд “аялал жуулчлалын салбар дахь орон нутгийн оролцоог нэмэгдүүлэх үүрэг хариуцлага эрх хэмжээг тодорхой болгосон зохицуулалт тусгана.” гэсэн асуудлыг зохицуулахаар тусгажээ:

Хүснэгт 4

<p><u>Хуулийн төслөөс:</u></p> <p>25 дугаар зүйл.Аймаг, нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын бүрэн эрх</p> <p>25.1.Аймаг, нийслэлийн иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал аялал жуулчлалын талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:</p> <p>25.1.1.газар нутагтаа аялал жуулчлалын талаарх төрийн бодлого, хууль тогтоомжийн биелэлтэд хяналт тавих, Засаг даргын тайланг хэлэлцэх;</p>

25.1.2.газар нутгийнхаа тодорхой хэсгийг аялал жуулчлалын бүс болгон хөгжүүлэх саналаа аялал жуулчлалын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлэх;

25.1.3.жуулчин болон аялагч отоглох цэгт байрлах хураамжийн хэмжээг тогтоох.

26.1.Аялал жуулчлалын талаар аймаг, нийслэлийн Засаг дарга дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

26.1.3.газар нутагтаа аялал жуулчлалын дэд бүтцийг хөгжүүлэх;

26.1.4.газар нутагтаа аялал жуулчлалыг бүсчлэн хөгжүүлэх бодлоготой уялдуулан төлөвлөгөө боловсруулах, зохих шатны иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд санал оруулах, батлагдсан хөтөлбөрийн дагуу аялал жуулчлалын төлөвлөгөө боловсруулж хэрэгжүүлэх;

26.1.5.эрх хэмжээнийхээ хүрээнд газар нутагтаа газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөнд үндэслэн аялал жуулчлалын зориулалтаар газар ашиглах зөвшөөрлийг хууль тогтоомжийн дагуу олгож гэрээ байгуулах;

26.1.6.аялал жуулчлалын мэдээллийн санг хөтлөх;

26.1.7.аймаг, нийслэлийн хэмжээнд зохион байгуулагддаг наадам, бусад аялал жуулчлалын арга хэмжээний товыг тухайн жилийн 10 дугаар сарын 1-ээс өмнө зарлах, тэдгээр арга хэмжээг зохион байгуулах, удирдлагаар хангах;

27.1.Сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал аялал жуулчлалын талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

27.1.1.энэ хуулийн 20.2.1, 20.2.2-т заасан аялал жуулчлалын бүсийг хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх;

27.1.2.нутаг дэвсгэрийн тодорхой хэсгийг аялал жуулчлалын бүс болгон хөгжүүлэх саналаа аймаг, нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд хүргүүлэх;

27.1.3.хуульд заасан бусад.

28 дугаар зүйл.Сум, дүүргийн Засаг даргын бүрэн эрх

28.1.Сум, дүүргийн Засаг дарга аялал жуулчлалын талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

28.1.1.газар нутагтаа аялал жуулчлалын арга хэмжээг зохион байгуулах, орон нутгаа сурталчлах;

28.1.2.сум, дүүргийн соёл, спорт, олон нийтийн арга хэмжээг аялал жуулчлалын үйл ажиллагаатай уялдуулан зохион байгуулах, дэмжлэг үзүүлэх;

28.1.3.сум, дүүргийн аялал жуулчлалын мэдээллийн сан бүрдүүлэх, хадгалах, хамгаалж жил бүрийн 01-р сарын 15-ны өдрөөс өмнө аялал жуулчлалын мэдээллийн санд холбогдох мэдээллийг хүргүүлэх;

28.1.4.аялал жуулчлалын үйлчилгээ үзүүлэгч иргэний үйл ажиллагааг хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх;

28.1.5.жуулчны аюулгүй байдлыг хангах арга хэмжээг харьяалах нутаг дэвсгэрийн цагдаагийн байгууллага, нутгийн иргэдтэй хамтран зохион байгуулах, хэрэгжилтэд хяналт тавих; 28.1.6.орон нутгийн иргэдийн өв соёлын үнэт зүйлс, гар урлал, уламжлалт соёлыг аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн болгон хөгжүүлэх зорилгоор орон нутагт аялал жуулчлалын хөрөнгө оруулалтыг татах нөхцөлийг хангах;

28.1.7.харьяалах нутаг дэвсгэрийн аялал жуулчлалын мэдээллийн санг бүрдүүлэх, хадгалах, хамгаалах, заасан хугацаанд аймаг, нийслэлийн эрх бүхий байгууллагад хүргүүлэх;

28.1.8.харьяалах нутаг дэвсгэртээ отоглох цэгийн байршил, аяллын маршрутыг тогтоох, нэгдсэн хаягжуулалтыг бий болгох.

28.1.9.энэ хуулийн 25.1.3-т заасан хураамжийн орлогыг аялал жуулчлалын бүсийг тохижуулах, ариун цэврийн байгууламж байгуулах, хог хаягдлын менежментийг гүйцэтгэхэд зарцуулах

Хэдийгээр хуулийн төслийн үзэл баримтлалд дурдсан аялал жуулчлалын салбар дахь орон нутгийн оролцоог нэмэгдүүлэх, үүрэг хариуцлага, эрх хэмжээг тодорхой болгосон боловч үзэл баримтлалд тусгайлан заасан аялал жуулчлалын маршрутын тэмдэг тэмдэглэгээг байршуулах чиг үүргийг хэнд олгосон нь тодорхойгүй хэвээр байна.

Иймд хуулийн төсөлд отоглох цэгийн болон аялал жуулчлалын маршрутын тэмдэг тэмдэглэгээг байршуулах эрх хэмжээг Монгол Улсын Засаг захиргааны нэгж түүний удирдлагын тухай хуульд заасан чиг үүргийн дагуу сум, дүүргийн Засаг даргын эрх хэмжээнд нарийвчлан тусгах нь зүйтэй байна.

4.1.3.Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд “аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх сан”-ийн зохицуулалтыг Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд нарийвчлан тусгасан байна.

Түүнчлэн уг сангийн эх үүсвэрт Казиногийн төлөх онцгой албан татварын орлогын 5 хувь, Иргэний нисэхийн тухай хуулийн 11.2.16-д заасан аялал жуулчлалын төлбөрийн орлого, аялал жуулчлалын хууль тогтоомж зөрчсөн зөрчлийн торгуулийн орлого, Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлийн 1.30-д заасан зөвшөөрлийн хураамжийн орлого хамаарахаар Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд тусгасан байна.

Гэвч хуулийн төслийн үзэл баримтлалд санхүүжилтийн эх үүсвэрт “жуулчны татвар”-ыг бий болгож, дээрх сангийн эх үүсвэр байхаар дурдсан боловч Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд энэ талаарх зохицуулалтыг тусгаагүй, энэ төрлийн татварыг бий болгох эрх зүйн орчныг бүрдүүлээгүй байгаа нь үзэл баримтлалын зорилтыг хангаагүй байна гэж үзэхээр байна.

Иймд энэхүү үзэл баримтлалд заасан зорилтыг хэрэгжүүлэх хүрээнд Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд “жуулчны татвар”-ыг сангийн эх үүсвэр болгохоор нэмэх, мөн Татварын ерөнхий хуульд “жуулчны татвар” гэсэн шинэ төрлийн татварын зохицуулалт нэмэх. Ингэхдээ шинэ төрлийн татварыг бий болгох эсэх асуудлаар Сангийн яамтай зөвшилцөх нь зүйтэй болно.

Харин хуулийн төслийн үзэл баримтлалд туссан “жуулчдад нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг буцаан олгохтой холбоотой эрх зүйн зохицуулалтыг бүрдүүлэх” зорилт бүрэн хангагдсан байна. Өөрөөр хэлбэл Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг дагалдан боловсруулсан Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд жуулчны худалдан авсан бараа, бүтээгдэхүүнд ногдуулсан нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг буцаан олгохтой холбоотой зохицуулалтыг тусгасан байна. Энэ нь практикт бүрэн хэрэгжих боломжтой гэж үзэж байна.

4.1.4.Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд “Хил орчмын аялал жуулчлалыг байнгын ажиллагаатай боомт, олон улсын боомт болон хил орчмын нутаг дэвсгэрт байрлах чөлөөт бүсэд олон улсын аялал жуулчлалын үйлчилгээ үзүүлэх тусгай зөвшөөрөлтэй тур оператор гүйцэтгэхээр зохицуулалтыг тусгана” гэж заажээ.

Хүснэгт 5

Хуулийн төслөөс:

12 дугаар зүйл.Хил орчмын аялал жуулчлал

12.1.Хил орчмын нутаг дэвсгэрийн аялал жуулчлалыг энэ хуулийн 11.2.1, 11.2.3- т заасан олон улсын аялал жуулчлалын үйлчилгээ үзүүлэх тусгай зөвшөөрөлтэй тур оператор гүйцэтгэнэ.

12.2.Энэ хуулийн 12.1-д заасан тур оператор нь хил орчмын нутаг дэвсгэрийн аюулгүй байдлыг хангах зорилгын хүрээнд улсын хил хамгаалах байгууллагатай гэрээ байгуулж, хэрэгжилтийг хангана.

12.3.Хил орчмын нутаг дэвсгэрийн аялал жуулчлалын үйл ажиллагааг зохион байгуулах журмыг Засгийн газар батална.

Тайлбар: Энэ зүйлд заасан “хил орчмын нутаг дэвсгэр” гэж хил залгаа улстай хиллэж байгаа аймгийн нутаг дэвсгэрийг ойлгоно.

Хуулийн төсөлд зааснаар тухайн хил орчмын бүс нутагт олон улсын аялал жуулчлалын үйлчилгээ үзүүлэх тусгай зөвшөөрөл бүхий тур оператор зөвхөн үйл ажиллагаа явуулахаар заасан бөгөөд 12 дугаар зүйлийн тайлбарт хил орчмын нутаг дэвсгэр гэж хилийн залгаа улстай хиллэж байгаа аймгийн нутаг дэвсгэрийг хэлэхээр заасан байна. Монгол Улс нь Оросын Холбооны Улс, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улстай 21 аймгаас 15 аймаг нь хиллэдэг болно.

Иймд Монгол Улсын дээрх 15 аймгийн нутаг дэвсгэрт зөвхөн олон улсын аялал жуулчлалын тусгай зөвшөөрөлтэй тур оператор үйл ажиллагаа явуулахаар байна. Харин 6 аймгийн нутаг дэвсгэрт олон улсын болон дотоодын аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа явуулдаг хуулийн этгээд үйл ажиллагаа явуулж болохоор байна.

Хэдийгээр хуулийн төслийн дээрх зохицуулалт нь хуулийн төслийн үзэл баримтлалд тодорхойлсон зорилтыг хэрэгжүүлэхээр байгаа боловч зөвхөн тодорхой нэг төрлийн аялал жуулчлалын байгууллагад хэтэрхий давуу эрхийг олгохоор байна.

Түүнчлэн энэхүү зорилт нь хуулийн төслийн үндсэн зорилт болох “Үндэсний онцлог бүхий байгаль, түүх, соёлын өвд тулгуурласан тогтвортой аялал жуулчлалын үйлдвэрлэлээр дамжуулан эдийн засгийн үр өгөөжийг нэмэгдүүлэх, дэмжихэд чиглэгдсэн аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд төр, иргэн, хуулийн этгээдийн хооронд үүсэх харилцааг зохицуулахаар заасантай хэр нийцэх эсэх нь эргэлзээтэй байна.

Тодруулан үндэсний онцлог бүхий байгаль, түүх, соёлын өв нь гадаад улстай хиллэдэг 15 аймгийн нутаг дэвсгэрт бусад аймгийн нэгэн адил орших бөгөөд энэ аймгуудад дотоодын аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа явуулдаг тур оператор аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа явуулах боломжгүй болох тул үзэл баримтлалд заасан болон хуулийн төслийн гол зорилтыг хангахад хүндрэлтэй байна.

Мөн хуулийн 12 дугаар зүйлийн тайлбарт заасан “хил орчмын нутаг” дэвсгэр гэдгийг Монгол Улсын хилийн тухай хуулийн 3.1.14-т хил залгаа улстай хиллэж байгаа сумын нутаг дэвсгэрийг хэлэхээр заасан байдаг.

Иймд хуулийн төслийн 12 дугаар зүйлийн тайлбарыг Монгол Улсын хилийн тухай хуультай нийцүүлж, “хил орчмын нутагт” гэснийг зөвхөн хил залгаа улстай хиллэж байгаа **сумын нутаг** дэвсгэрийг ойлгохоор тусгах нь зүйтэй бөгөөд ингэснээр хуулийн төслийн үзэл баримтлалын үндсэн зорилтыг хангахад дөхөм болох юм.

Түүнчлэн хуулийн төслийн үзэл баримтлалд заасан “хил орчмын нутаг дэвсгэрийн чөлөөт бүсэд” гэсэн нутаг дэвсгэрийн хязгаарлалтыг хуулийн төсөлд зохицуулалт болгон оруулах нь зүйтэй байна.

4.1.4.Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд “Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд аялал жуулчлалын зарим төрлийн төрийн үйлчилгээг аялал жуулчлалын

мэргэжлийн холбоогоор гүйцэтгүүлэх, тухайлбал аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллагын зэрэглэл олгох, тур операторын тусгай зөвшөөрөл олгох чиг үүргийг гүйцэтгүүлэх эрх зүйн үндэслэлийг нарийвчлан тодорхойлно.” гэж заажээ.

Хүснэгт 6

Хуулийн төслөөс:

5 дугаар зүйл. Аялал жуулчлалын байгууллагын ангилал

5.5. Энэ хуулийн 5.2-т заасан ангилалд тусгагдаагүй байгууллага тусгай сонирхлын болон бусад төрлийн эрсдэл бүхий аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа эрхлэх тохиолдолд энэ хуулийн 29.1-д заасан нийтийн эрх зүйн хуулийн этгээдэд бүртгүүлсэн байна.

5.6. Тур оператор, аяллын агент нь энэ хуулийн 29.1-д заасан нийтийн эрх зүйн хуулийн этгээдэд бүртгүүлсэн байна.

9 дүгээр зүйл. Жуулчны хөтөч

9.1. Хөтөч, тайлбарлагчийн сургалтад хамрагдаж, энэ хуулийн 29.1-д заасан нийтийн эрх зүйн хуулийн этгээдэд бүртгүүлж, үнэмлэх авсан хүн жуулчны хөтчийн үйлчилгээ үзүүлнэ.

16 дугаар зүйл. Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх сан

16.3. Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх сан нь орон тооны бус Удирдах зөвлөл, хяналтын хороотой байх бөгөөд уг Удирдах зөвлөлийн бүрэлдэхүүний 66 хувиас доошгүй хувь нь олон нийтийн мэргэжлийн байгууллагын төлөөлөл байна.

29 дүгээр зүйл. Аялал жуулчлалын мэргэжлийн холбоо

29.4. Холбоо нь улс орны аялал жуулчлалын салбарын хөгжлийн талаар баримтлах төрийн бодлого, зохицуулалтад мэргэжлийн зөвлөгөө өгөх, салбарын мэргэжилтнүүдийн мэргэжлийн ур чадварыг нэмэгдүүлэх, соён гэгээрүүлэх чиглэлээр төрийн, төрийн бус болон олон улсын байгууллагуудтай хамтран ажиллаж болно.

29.6. Энэ хуулийн 5.8-д аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллагын зэрэглэл олгох, 9 дүгээр зүйлд заасан жуулчны хөтчид үнэмлэх олгох, бүртгэх, 11 дүгээр зүйлд заасан тур операторын тусгай зөвшөөрөл олгох чиг үүргийг Холбоогоор гүйцэтгүүлж болно.

31 дүгээр зүйл. Аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд тавих хяналт

31.6. Энэ зүйлд заасан аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд тавих төрийн хяналтыг энэ хуулийн 29.1-д заасан нийтийн эрх зүйн хуулийн этгээдэд шилжүүлж болно.

Энэхүү зохицуулалт нь төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд гүйцэтгэх эрх мэдлийн байгууллагын зарим чиг үүргийг хуулиар төрийн байгууллагаас бусад байгууллага болох ашгийн төлөө болон ашгийн төлөө бус хуулийн этгээдэд шилжүүлэн гүйцэтгүүлэх эрх олгосон зохицуулалт болно.

Хуулийн төсөлд тусгасан гүйцэтгэх эрх мэдлийн байгууллагын чиг үүргийг шилжүүлэх дээрх зохицуулалтын хувьд бүртгэлийн, хяналтын, хамтын ажиллагааны, менежментийн чиг үүргийг шилжүүлж болохоор заасан байна.

Тухайлбал, хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.5, 5.6 дахь хэсэг, 9 дүгээр зүйлийн 9.1 дэх хэсэгт тур оператор, аяллын агент, жуулчны хөтчийг бүртгэх эрхийг ашгийн төлөө бус хуулийн этгээдэд, 16 дугаар зүйлийн 16.3 дахь хэсэгт аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх сангийн удирдлагын бүрэлдэхүүний дийлэнх хувийг ашгийн төлөө бус хуулийн этгээдийн төлөөлөлд шилжүүлэх, 31 дүгээр зүйлийн 31.6 дахь хэсгээр аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд тавих хяналтыг ашгийн төлөө бус хуулийн этгээдэд тус тус шилжүүлэхээр байна.

Түүнчлэн хуулийн төслийн 21 дүгээр зүйлийн 21.5 дахь хэсэгт отоглох цэгийн менежментийг гэрээний үндсэн дээр хуулийн этгээдээр гүйцэтгүүлж болохоор тусгасан байна.

Хуулийн төслийн дээрх зохицуулалтаас үзэхэд үзэл баримтлалд заасан зорилгыг биелүүлэхээр байна.

Харин хуулийн төслийн үзэл баримтлалд аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллагын зэрэглэл тогтоох чиг үүргийг шилжүүлэх зохицуулалтыг нарийвчлан тусгахаар тодорхойлсон байна. Гэвч хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.7 дахь хэсэгт аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллагын зэрэглэлийг мэргэжлийн холбооны саналыг үндэслэн орон нутгийн аялал жуулчлалын нэгж олгохоор тусгасан боловч аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллагын зэрэглэл олгох эрхийг хуулийн төсөлд ашгийн төлөө бус хуулийн этгээдэд олгож болох зохицуулалтыг орхигдуулсан байна.

Энэ нь үзэл баримтлалд заасан зорилтыг бүрэн биелүүлнэ гэж үзэхээргүй байна.

Иймд хуулийн төслийн үзэл баримтлалын зорилтод бүрэн нийцүүлэх хүрээнд хуулийн төслийн 21 дүгээр зүйлд аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллагын зэрэглэлийг тогтоох чиг үүргийг мэргэжлийн холбоонд шилжүүлж болох зохицуулалтыг нэмж тусгах шаардлагатай байна.

Мөн хуулийн төсөлд тусгасан аялал жуулчлалын мэргэжлийн холбоо нь аялал жуулчлалын салбарыг хөгжүүлэх, аялал жуулчлалын нөөц баялгийг нэмэгдүүлэх, аялал жуулчлалын салбарт ажиллагсдын мэргэжлийн ур чадварыг дээшлүүлэх, төрөөс аялал жуулчлалын талаар баримтлах бодлогыг хэрэгжүүлэх, Монгол Улсын аялал жуулчлалыг дотоод, гадаадын зах зээлд сурталчлах” зорилгыг практикт хэрэгжүүлэх боломжгүй байх тул энэ байгууллагын талаар хуулийн төсөлд тусгахдаа бусад төрийн байгууллага, албан тушаалтны хуульд заасан чиг үүрэгтэй уялдуулан тусгах нь зүйтэй байна.

Хүснэгт 7

Хуулийн төслөөс:

ТАВДУГААР БҮЛЭГ АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ТАВИХ ХЯНАЛТ

31 дүгээр зүйл. Аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд тавих хяналт

31.1. Аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд тавих хяналт нь дараах төрөлтэй байна:

31.1.1. аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд тавих төрийн хяналт;

31.1.2. аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд тавих олон нийтийн хяналт. 31.2. Аялал жуулчлалын тухай хууль тогтоомжийн биелэлтэд аялал жуулчлалын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, бүх шатны Засаг дарга эрх хэмжээнийхээ хүрээнд хяналт тавина.

31.3. Аялал жуулчлалын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага, орон нутгийн аялал жуулчлалын асуудал эрхэлсэн захиргааны байгууллага, нэгж нь бүх шатандаа аялал жуулчлалын нөөцийг хамгаалах, бүрдүүлэх, зүй зохистой ашиглахад хяналт тавина.

31.4. Аялал жуулчлалын асуудал эрхэлсэн засгийн газрын гишүүн нь төрөөс аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд тавих хяналтын улсын ерөнхий байцаагч байх бөгөөд улсын ахлах байцаагч, улсын байцаагч, орон нутаг дахь улсын байцаагчийг томилж, чөлөөлнө.

31.5. Аялал жуулчлалын тухай хууль тогтоомжийн биелэлтэд тавих хяналтыг аялал жуулчлалын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, аймаг, нийслэлийн аялал жуулчлалын нэгж, аялал жуулчлалын улсын байцаагч нар хамтран хэрэгжүүлнэ.

31.6.Энэ зүйлд заасан аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд тавих төрийн хяналтыг энэ хуулийн 29.1-д заасан нийтийн эрх зүйн хуулийн этгээдэд шилжүүлж болно. 17 32 дугаар зүйл.Аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд тавих олон нийтийн хяналт

32.1.Аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд тавих олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэх талаар иргэн, хуулийн этгээд дараах эрх эдэлнэ:

32.1.1.аялал жуулчлалын тухай хууль тогтоомжийг зөрчсөн тухай мэдээлэх, өргөдөл, гомдлыг харьяалах Аялал жуулчлалын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагад гаргаж, шийдвэрлүүлэх;

32.1.2.аялал жуулчлалын хууль тогтоомж зөрчигдсөнтэй холбоотойгоор учирсан хохирлыг арилгуулахаар харьяалах шүүхэд нэхэмжлэл гаргах.

Дээр дурдсанчлан хуулийн төсөлд “аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа” гэдгийг төдийлөн тодорхой тусгаагүйгээс гадна хуулийн төслийн Дөрөвдүгээр бүлгийн гарчиг болон 31 дүгээр зүйлийн гарчгийг “Аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд тавих хяналт” гэж нэрлэсэн нь Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд заасан бүхий л зохицуулалтад хяналт тавихгүй мэт ойлгогдож байгаа учраас “Аялал жуулчлалын тухай хуулийн хэрэгжилтэд тавих хяналт” гэж нэрлэх нь илүү оновчтой гэж үзэж байна.

4.2.Шалгуур үзүүлэлт: Хуулийн төслийн уялдаа холбоо

Энэхүү шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн дотоод болон бусад хуультай уялдах уялдаа холбоог сайжруулах, хууль тогтоомжийн давхардал, хийдэл, зөрчлийг тогтоох зорилгоор Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар баталсан “Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлал”-ын 4.10-т заасан асуултад заасан асуултад хариулах замаар хуулийн төслийг бүхэлд нь дараах байдлаар шалгалаа.

4.2.1.Хуулийн төслийн зохицуулалт тухайн хуулийн зорилттой нийцэж байгаа эсэх:

Хуулийн төслийн зохицуулалт нь хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлд тусгасан хуулийн зорилттой нийцэж байна.

Харин хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлд заасан хуулийн зорилтын тухайд “үндэсний онцлог бүхий байгаль, түүх, соёлын өвд тулгуурласан тогтвортой аялал жуулчлалын үйлдвэрлэлээр дамжуулан эдийн засгийн үр өгөөжийг нэмэгдүүлж, дэмжих болон аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд төр, иргэн, хуулийн этгээд хооронд үүсэх харилцааг зохицуулахад оршино.” гэж тодорхойлсон байна.

Ямар ч хууль, дүрэм, журам нь тодорхой нэг төрлийн харилцааг зохицуулах зорилготой байдаг бөгөөд Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн дээрх зорилтыг үзэхэд 2 төрлийн ерөнхий агуулгыг илэрхийлэх бөгөөд “үндэсний онцлог бүхий байгаль, түүх, соёлын өвд тулгуурласан тогтвортой аялал жуулчлалын үйлдвэрлэлээр дамжуулан эдийн засгийн үр өгөөжийг нэмэгдүүлж, дэмжих” гэдэг нь харилцаа гэхээс илүүтэй тодорхой “дэмжлэг” үзүүлэхийг шууд заасан байхаар томъёологдсон байна.

Иймд хуулийн төслийн зорилтын дээрх хэсгийг “үндэсний онцлог бүхий байгаль, түүх, соёлын өвд тулгуурласан тогтвортой аялал жуулчлалын үйлдвэрлэлээр дамжуулан эдийн засгийн үр өгөөжийг нэмэгдүүлж, дэмжихтэй холбогдсон харилцааг зохицуулах” гэсэн агуулгаар тодруулж тусгах нь зүйтэй байна.

4.2.2.Хуулийн төслийн “Хууль тогтоомж” гэсэн хэсэгт заасан хуулиудын нэр тухайн харилцаанд хамаарах хууль мөн эсэх:

Хуулийн төслийн 2 дугаар зүйлийн 2.1 дэх хэсэгт Иргэний хууль, Соёлын өвийг хамгаалах тухай хууль, Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хууль, Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хууль зэрэг хуулийг тусгасан байна. Эдгээр хуулиудаас тухайн харилцаанд шууд утгаараа хамааралтай, заавал тусгах шаардлагатай хуулиуд байна гэж үзлээ.

Түүнчлэн хуулийн төсөлд Байгаль орчныг хамгаалах тухай суурь хуулийг тусгах нь зүйтэй байна.

4.2.3.Хуулийн төсөлд тодорхойлсон нэр томьёо тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн нэр томьёотой нийцэж байгаа эсэх:

Хуулийн төсөлд тодорхойлсон дараах нэр томьёог утга найруулгын хувьд ойлгомжтой болгох шаардлагатай байна. Тухайлбал,

-Төслийн 5 дугаар зүйлийн 5,1, 5.1.10, 5.1.11, 8.1.4, 11.3.4, 13.1, 15.5, 15.7, 24.1.4 дахь заалтуудад **“Аялал жуулчлалын байгууллага”** гэдэг нэр томьёог тусгасан ба хуулийн нэр томьёоны хэсэгт 3.1.6.**“аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллага”** гэж зочид буудал, жуулчны бааз, бусад хэлбэрийн жуулчны байр сууц, тээвэр, хоол үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчийг; хэлнэ гэж томьёолсон байна. Иймд дээрх зүйл заалтуудад байгаа “аялал жуулчлалын байгууллага” гэх нэр томьёог тус хуулийн нэр томьёоны хэсэгт тодорхойлсон нэршлээр ижил болгон өөрчлөх шаардлагатай.

- Төслийн 12 дугаар зүйлийн 12.3 дахь хэсгийн тайлбар хэсэгт “ Энэ зүйлд заасан “хил орчмын нутаг дэвсгэр” гэж хил залгаа улстай хиллэж байгаа аймгийн нутаг дэвсгэрийг хэлнэ” гэж тусгасан бол Монгол улсын хилийн тухай хуулийн 3.1.14 – д дээрх нэр томьёог “хил залгаа улстай хиллэж байгаа сумын нутаг дэвсгэрийг хэлнэ” гэж тодорхойлсон байна. Иймд тус хуулийн төсөлд Монгол Улсын хилийн тухай хуулийн 3.1.14-д заасан нэр томьёог эшлэн тусгах нь зүйтэй байна.

- Хуулийн төслийн 24 дүгээр зүйлийн 24.1.6 дахь заалт, 31 дүгээр зүйлийн 31.3 дахь хэсэгт аялал жуулчлалын нөөц, аялал жуулчлалын бүсийн нөөц гэх зэргээр нэр томьёог хэд хэдэн удаа хэрэглэсэн байх бөгөөд уг аялал жуулчлалын нөөц гэдэгт юуг ойлгохыг хуулийн төсөлд тодорхойлоогүй, тайлбар оруулаагүй байгаа нь хуулийн хэрэгжүүлэхэд хүндрэл үүсэж болзошгүй байна.

Иймд аялал жуулчлалын нөөц гэсэн нэр томьёог хуулийн төсөлд тайлбар хийх, эсхүл зохицуулалтад тодорхойлж өгөх нь зүйтэй байна.

-Иргэний хууль, Орон сууцны тухай хуульд орон сууц, Эрүүгийн хуульд орон байр гэж тус тус нэр томьёоны холбогдох тодорхойлолтын тайлбарласан тул төслийн 3.1.8-д “байр сууц” гэсэн нэр томьёог энэхүү төсөлд тусгахдаа зохимжтой нэршлээр тусгах шаардлагатай байна.

4.2.4.Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төсөл болон бусад хуулийн заалттай нийцэж байгаа эсэх:

Хуулийн төслийн дараах зүйл, хэсэг, заалт нь дараах хууль тогтоомж болон хуулийн төсөл бусад зүйл, хэсэг8 заалттай нийцэхгүй байна. Үүнд:

-Хуулийн төслийн 17 дугаар зүйлийн 17.2 дахь хэсэгт дуудлага худалдааны журмыг Засгийн газар тогтоохоор заасан нь Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 5.6 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт дуудлага худалдаагаар зөвшөөрлийг олгох харилцааг тухайлсан хуулиар нарийвчлан зохицуулахаар заасантай нийцэхгүй байна.

- Хуулийн төслийн 12 дугаар зүйлийн тайлбарт заасан “хил орчмын нутаг дэвсгэр” гэж хил залгаа улстай хиллэж байгаа аймгийн нутаг дэвсгэрийг ойлгохоор тусгасан нь Монгол Улсын хилийн тухай хуулийн 3.1.14-т “хил орчмын нутаг дэвсгэр” гэж хил залгаа улстай хиллэж байгаа сумын нутаг дэвсгэрийг хэлэхээр заасантай нийцэхгүй байна.

-Хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.1-д аялал жуулчлалын байгууллага гэдгийг тодорхойлохдоо “бүртгүүлсэн хуулийн этгээд байхаар” тусгасан нь мөн хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.7-д аяллын агентыг хуулийн этгээд байхаас гадна иргэн байхаар тодорхойлсонтой, мөн хуулийн 11 дүгээр зүйлд тур оператор нь Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1.30 дахь заалтад заасан тусгай зөвшөөрөлтэй эрхлэхээр заасантай нийцэхгүй байна.

-Төслийн 24 дүгээр зүйлийн 24.1.11 дэх хэсэгт аялал жуулчлалын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь энэ хуулийн 20.2.1-д заасан улсын аялал жуулчлалын бүсийг тогтоох саналыг Үндэсний хороонд хүргүүлэх”, гэж заасан нь хуулийн төслийн 23 дугаар зүйлийн 23.2.5 дахь заалтын Засгийн газар нь аялал жуулчлалын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын саналыг үндэслэн энэ хуулийн 20.2.1-д заасан бүсийг тогтоохоор заасантай нийцэхгүй байна.

Иймд дээрх хуулийн төслийн зөрчлийг арилгаж холбогдох зохицуулалтыг хуулийн төсөлд тусгах шаардлагатай байна.

4.2.5.Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн заалттай давхардсан эсэх:

Төслийн дараах зүйл, заалтууд нь уг төслийн болон хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хууль тогтоомжийн заалттай давхардсан агуулгатай байна. Тухайлбал:

- Хуулийн төслийн 16 дугаар зүйлд Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх сангийн зохицуулалтыг тусгасан бөгөөд 16.2-т “аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх сан нь аялал жуулчлалын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний дэргэд ажиллана.”гэж, 16.3-т “Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх сан нь орон тооны бус Удирдах зөвлөл, хяналтын хороотой байх бөгөөд уг Удирдах зөвлөлийн бүрэлдэхүүний 66 хувиас доошгүй хувь нь олон нийтийн мэргэжлийн байгууллагын төлөөлөл байна.” гэж тус тус заасан нь Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд тусгасан аялал жуулчлалын сангаас санхүүжүүлэх арга хэмжээ, сангийн харьяалал, сангийн удирдлага гэсэн зохицуулалттай давхардахаар байна. Иймд тус зохицуулалтыг хасах, эсхүл Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулиас эшлэл авах нь зүйтэй байна.

- Хуулийн төслийн 17 дугаар зүйлийн 17.2 дахь хэсэгт “энэ хуулийн 17.1-д заасан дуудлага худалдаа зохион байгуулах журмыг Засгийн газар батална.” гэж заасан нь Амьтны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд “29.4.Энэ хуулийн 29.3-т заасан аргаль хонь, янгир ямаа, тул загасыг агнах, барих тусгай зөвшөөрлийг дуудлага худалдаагаар олгох журмыг Засгийн газар батална.” гэж заасантай давхардахаар байна. Иймд Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн 17.2 дахь хэсгийг хасах.

- Төслийн 24 дүгээр зүйлийн 24.1.10 дахь заалтад “Дотоодын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх бодлого боловсруулах” гэж тусгасан ба тус хуулийн төслийн 20.2.2 дахь заалтад орон нутгийн аялал жуулчлалын бүсийг тогтоох гэж тусгасан байна. Дотоодын аялал жуулчлал, орон нутгийн аялал жуулчлал нь утгын хувьд адил тул нэршлийн хувьд нэг болгох тусгах, цаашлаад тус хуулийн төслийн 24 дүгээр зүйлийн 24.1.10 дахь заалтад “энэ хуулийн 20.2.2 дахь заалтад заасан аялал жуулчлалын бүсийг тогтоох” гэж эшлэн тусгах.

4.2.6.Хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх этгээдийг тодорхой тусгасан эсэх:

Төслийн Дөрөвдүгээр бүлэг болон 6 дугаар зүйлд оролцогч этгээдийн бүрэн эрхийг тусгаж өгсөн тул төслийг хэрэгжүүлэх этгээдийг тодорхой тусгасан гэж үзэхээр байна.

4.2.7.Хуулийн төсөлд шаардлагатай зохицуулалтыг орхигдуулсан эсэх:

Хуулийн төсөлд дараах зохицуулалтыг орхигдуулсан гэж дүгнэхээр байна. Тухайлбал,

-Монгол Улсын Их Хурлаас 2017 оны 5 дугаар сарын 5-ны өдөр баталсан Аялал жуулчлалын тухай хуулийн 2 дугаар зүйлийн 2.3 дахь хэсэг буюу “Улсын тусгай хамгаалалттай газар нутагт аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа явуулахаар бол түүнтэй холбогдсон харилцааг Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хуулиар зохицуулна.” гэсэн заалтыг энэхүү хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд тусгаагүй нь тусгай хамгаалалттай газар нутагт аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа явуулахаар бол газар ашиглахтай холбоотой харилцааг зохицуулсан эшлэл бүхий хуулийг орхигдуулсан гэж үзэхээр байна.

-Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллагын зэрэглэл тогтоох чиг үүргийг шилжүүлэх зохицуулалтыг нарийвчлан тусгахаар тодорхойлсон байна. Гэвч хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.7 дахь хэсэгт аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллагын зэрэглэлийг мэргэжлийн холбооны саналыг үндэслэн орон нутгийн аялал жуулчлалын нэгж олгохоор тусгасан боловч аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллагын зэрэглэл олгох эрхийг хуулийн төсөлд ашгийн төлөө бус хуулийн этгээдэд олгож болох зохицуулалтыг орхигдуулсан байна.

-Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд “аялал татвар” бий болгох, уг татварын орлого нь Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх сангийн эх үүсвэр болохоор заасан боловч Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд болон Татварын ерөнхий хуульд холбогдох зохицуулалтыг тусгаагүй байна.

-Хуулийн төсөл болон дагалдан боловсруулсан Амьтны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд аргаль, янгир, идлэг шонхор шувууг дуудлага худалдааны үндсэн дээр агнаж, барихаар тусгасан боловч Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 5.6 дугаар зүйлд дуудлага худалдааны үндсэн дээр зөвшөөрлийг олгох зохицуулалтыг тусгах нь зүйтэй байна. Түүнчлэн Амьтны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд дуудлага худалдаа явуулах журмыг тусгаагүй орхигдуулсан байна.

Иймд дээрх зохицуулалтыг Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон дагах бусад хуулийн төсөлд

4.2.8.Хуулийн төсөлд төрийн байгууллагын гүйцэтгэх чиг үүргийг давхардуулан тусгасан эсэх:

Хуулийн төсөлд төрийн байгууллагын гүйцэтгэх чиг үүргийг давхардуулан тусгаагүй байна.

4.2.9.Төрийн байгууллагын чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодоор гүйцэтгүүлэх боломжтой эсэх:

Хуулийн төсөлд төрийн байгууллагын чиг үүргийг ашгийн төлөө бус хуулийн этгээд болох мэргэжлийн холбоо, ашгийн төлөө хуулийн этгээдээр гүйцэтгүүлэх зохицуулалтыг тусгахаас гадна аялал жуулчлалын мэргэжлийн холбооны нарийвчилсан зохицуулалтыг хуулийн төслийн 29 дүгээр зүйлд тусгасан болон.

Тухайлбал, хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.5, 5.6 дахь хэсэг, 9 дүгээр зүйлийн 9.1 дэх хэсэгт тур оператор, аяллын агент, жуулчны хөтчийг бүртгэх эрхийг ашгийн төлөө бус хуулийн этгээдэд, 16 дугаар зүйлийн 16.3 дахь хэсэгт аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх сангийн удирдлагын бүрэлдэхүүний дийлэнх хувийг ашгийн төлөө бус хуулийн этгээдийн төлөөлөлд шилжүүлэх, 31 дүгээр зүйлийн 31.6 дахь хэсгээр аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд тавих хяналтыг ашгийн төлөө бус хуулийн этгээдэд тус тус шилжүүлэхээр байна.

Түүнчлэн хуулийн төслийн 21 дүгээр зүйлийн 21.5 дахь хэсэгт отоглох цэгийн менежментийг гэрээний үндсэн дээр хуулийн этгээдээр гүйцэтгүүлж болохоор тусгасан байна.

Харин төслийн 29 дүгээр зүйлд тусгасан аялал жуулчлалын мэргэжлийн холбооны чиг үүрэг болон дээрх бусад чиг үүргийг шилжүүлсэн зохицуулалтаас харахад төрийн захиргааны байгууллагын чиг үүргийг төрийн бус байгууллагаар гүйцэтгүүлэх зохицуулалт хангалттай тусгажээ гэж үзэхээр байна.

4.2.10.Татварын хуулиас бусад хуулийн төсөлд албан татвар, төлбөр, хураамж тогтоосон эсэх:

Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон төслийг дагалдах бусад хуулийн төсөлд татвартай холбоотой дараах зохицуулалтыг тусгасан байна. Үүнд:

- Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд аяллын албан татварыг бий болгохоор, уг татвар Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх сангийн эх үүсвэр болохоор тусгасан,
- Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд жуулчны худалдан авсан бараа бүтээгдэхүүний нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг буцаан олгохтой холбоотой зохицуулалтыг тусгасан,
- Аж ахуй нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслөөр аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа явуулах гарааны компанийн эхний 3 жилийн орлогын албан татварыг чөлөөлөхөөр тусгасан,
- Аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллагыг стандартын шаардлага хангасан ариун цэврийн байгууламжийг шинээр байгуулах, стандартад нийцүүлэн завсарлахтай холбогдон гаргах зардлыг орлогын албан татвар ногдох орлогоос хасаж тооцох зохицуулалтыг тусгасан,

- Отоглох цэгийн хураамжийн хэмжээг сум, дүүргийн иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлаас тогтоох зохицуулалтыг Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд тусгасан,
- Иргэний нисэхийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд олон улсын агаарын тээврийн тийзийн төлбөрийн хэмжээг тогтоохоор тусгасан байна.

Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд тусгасан зохицуулалт нь татварын хууль тогтоомжтой нийцэж байна.

Мөн Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл нь Татварын ерөнхий хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.2 дахь хэсэгт заасан "...татвар бий болгох, өөрчлөх, чөлөөлөх, хөнгөлөх, ногдуулах, төлөхтэй холбогдсон харилцааг зөвхөн татварын хуулиар зохицуулна." гэж заасантай нийцэж байна.

Төслийн 19 дүгээр зүйлийн 19.2 дахь хэсэгт "Шаардлагатай тохиолдолд дотоодын аялал жуулчлалын тээврийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор хилээр нэвтрүүлж байгаа бага оврын онгоц, нисдэг тэргийг гаалийн татвараас чөлөөлж болно." гэж тусгасан нь Татварын ерөнхий хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.2 дахь хэсэгт заасан "...татвар бий болгох, өөрчлөх, чөлөөлөх, хөнгөлөх, ногдуулах, төлөхтэй холбогдсон харилцааг зөвхөн татварын хуулиар зохицуулна." гэж заасантай нийцэхгүй байх тул "тус харилцааг зөвхөн татварын хуулиар зохицуулна" гэсэн агуулгатай зохицуулалтыг тодотгон тусгах.

Төслийн 25 дугаар зүйлийн 25.1.3 дахь хэсэгт "жуулчин болон аялагч отоглох цэгт байрлах хураамжийн хэмжээг тогтоох" гэж тусгасан нь шинэ төрлийн татвар байх бөгөөд энэ нь Татварын ерөнхий хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.2 дахь хэсэгт заасан "...татвар бий болгох, өөрчлөх, чөлөөлөх, хөнгөлөх, ногдуулах, төлөхтэй холбогдсон харилцааг зөвхөн татварын хуулиар зохицуулна." гэж заасантай нийцэхгүй байх тул Татварын ерөнхий хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.2 дахь хэсэгт хураамжийн төрөлд болон хэн уг татварын хэмжээг тогтоох талаар Татварын ерөнхий хуулийн 8 дугаар зүйлд нэмэх нь зүйтэй болно.

Харин хуулийн төслийн үзэл баримтлалд аяллын татварыг бий болгох талаар тусгасан байх боловч хуулийн төслийг боловсруулаагүй, холбогдох зохицуулалтыг хуулийн төсөлд тусгаагүй байх тул үнэлгээг хийх боломжгүй байна.

4.2.11.Тухайн хуулийн төсөлд тусгасан тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой зохицуулалтыг Зөвшөөрлийн тухай хуульд тусгасан эсэх:

Хуулийн төслийн 11 дүгээр зүйлийн 11.1 дэх хэсэгт тур оператор нь аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөлтэй байх зохицуулалтыг тусгасан байх бөгөөд хуулийн төслийг дагалдан боловсруулсан Зөвшөөрлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулсан.

Зөвшөөрлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 8.1 дүгээр зүйлийн 1.30 дахь заалтад тур операторын үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрлийг аялал жуулчлалын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага олгохоор заасан тусгасан.

4.2.12.Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Монгол Улсын олон улсын гэрээнд заасан хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт тусгасан эсэх:

Төсөлд Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Монгол Улсын олон улсын гэрээнд заасан хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт тусгагдаагүй байна.

4.2.13.Хуулийн төслийн зүйл, заалт жендерийн эрх тэгш байдлыг хангасан эсэх:

Хуулийн төсөл нь жендерийн эрх тэгш байдлын асуудлыг хөндөөгүй.

4.2.14.Хуулийн төсөлд шударга бус өрсөлдөөнийг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх:

Хуулийн төсөлд шударга бус өрсөлдөөнийг бий болгоход чиглэгдсэн заалт тусгагдаагүй байна.

4.2.15.Хуулийн төсөлд авлига, хүнд суртлыг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх:

Хуулийн төсөлд энэ талаарх заалт тусгагдаагүй байна.

4.2.16.Хуулийн төсөлд тусгасан хориглосон хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын талаар тодорхой тусгасан эсэх:

Зөрчлийн тухай хуулийн 1.2 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт: “Зөрчил, зөрчил үйлдсэн хүн, хуулийн этгээдэд оногдуулах шийтгэл, албадлагын арга хэмжээний төрөл, хэмжээг энэ хуулиар тогтооно.” гэж, 3.1 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт: “Зөрчил үйлдсэн хүн, хуулийн этгээдэд зөрчлийн шинжийг харгалзан энэ хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу шийтгэл оногдуулна.” гэж тус тус заасан бөгөөд шийтгэл оногдуулах, шийтгэлээс чөлөөлөх бүхий л асуудлыг гагцхүү Зөрчлийн тухай хуулиар зохицуулах тул уг хуульд шийтгэл хүлээлгэх талаар ямар нэгэн зохицуулалтыг тусгах шаардлагагүй.

Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулахаар тусгасан байх бөгөөд Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулсан байна.

Уг хуулийн төсөлд дараах агуулгаар хариуцлага ногдуулахаар тусгасан байна. Үүнд:

- Тусгай зөвшөөрөлгүйгээр тур операторын үйл ажиллагааг эрхэлсэн бол хууль бусаар олсон орлогыг хурааж хүнийг нэг мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг арван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

- Бүртгэлгүйгээр аяллын агентын үйл ажиллагааг эрхэлсэн бол хууль бусаар олсон орлогыг хурааж хүнийг таван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

- Хөтөч жуулчнаас шан харамж шаардсан, эсхүл аялал жуулчлалын байгууллагын үйл ажиллагаа эрхэлсэн бол хүнийг сануулах, эсхүл тавин нэгжээс зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

- Жуулчны үйлчилгээний байгууллага нь аялал жуулчлалын байгууллагын үйл ажиллагаа явуулсан бол хуулийн этгээдийг нэг мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

- Жуулчны үйлчилгээний байгууллага нь үйлчилгээний стандарт, зэрэглэлд тавигдах шаардлагыг зөрчиж үйл ажиллагаа явуулсан бол хуулийн этгээдийг сануулах, эсхүл таван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.”

Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд нийт 2 шууд хориглосон зохицуулалт байна. Тухайлбал, төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.10-т “Аялал жуулчлалын байгууллага аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг худалдан борлуулахдаа гадаадын болон дотоодын жуулчдад ялгамжтай байдлаар үнэ тогтоож үйлчлэхийг хориглоно.” гэж, 5.11-д Аялал жуулчлалын байгууллага нь байгаль орчинд сөрөг нөлөөтэй, түүх, соёлын үл хөдлөх дурсгал, хөдлөх дурсгалт зүйлийн бүрэн бүтэн байдал, хэлбэр, шинж чанарыг алдагдуулж, гэмтээх байдлаар аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа явуулахыг хориглоно.” гэж тус тус тусгасан.

Гэвч хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.10-т “Аялал жуулчлалын байгууллага аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг худалдан борлуулахдаа гадаадын болон дотоодын жуулчдад ялгамжтай байдлаар үнэ тогтоож үйлчлэхийг хориглоно.” гэж тусгасан боловч Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд санц буюу хариуцлагыг тусгаж өгөөгүй байна.

Мөн хуулийн төслийн 9 дүгээр зүйлийн 9.4-т “Тусгай сонирхлын аялал болон уулын спорт аялал, усан аялал, спорт агнуур, олзворын ан, нисдэг тэрэгний аялал, усны гүнд шумбах, авто спортын аялал зэрэг эрсдэл бүхий аяллыг жуулчны хөтчөөс гадна тухайн чиглэлийн мэргэшсэн сургагч багш, зааварлагчтайгаар зохион байгуулна.”, 14 дүгээр зүйлийн 14.3-т “Тусгай сонирхлын аялал болон уулын спорт аялал, усан аялал, спорт агнуур, олзворын ан, нисдэг тэрэгний аялал, усны гүнд шумбах, авто спортын аялал зэрэг эрсдэл бүхий аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд хамрагдах аялагч болон жуулчин нь даатгалд хамрагдана.” гэж тус тус заасан боловч Зөрчлийг тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд дээрх дээрх зохицуулалтыг зөрчсөн тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлага, хөшүүргийн зохицуулалтыг тусгаагүй байна.

ТАВ. ҮР ДҮНГ ҮНЭЛЖ, ЗӨВЛӨМЖ ӨГӨХ

Үр дүнг үнэлж, зөвлөмж өгөх үе шатыг аргачлалын 5-д заасны дагуу дараах дарааллаар хийлээ:

- 5.1.үр дүнг баримтжуулах;
- 5.2.үнэлэх;
- 5.3.зөвлөмж өгөх.

5.1.Үр дүнг баримтжуулах: Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн үр нөлөөг үнэлэх ажиллагааг холбогдох шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн бөгөөд холбогдох хууль тогтоомж, бусад эрх зүйн акт болон хамаарал бүхий холбогдох мэдээлэл, тоо баримт зэрэг бусад материалыг ашиглаж, ашигласан материалын жагсаалтыг үнэлгээний тайланд хавсаргаснаас гадна үнэлгээ хийсэн хуулийн төслийг хавсаргасан болно.

Хуулийн төсөл нь үзэл баримтлалд дэвшүүлсэн зорилгоо хангасан эсэх, бусад хуулиудтай хэрхэн уялдсан гэсэн шалгуур үзүүлэлт тус бүрийн дагуу хийсэн үнэлэлтийг нэгтгэн дараах дүгнэлтийг хийж, зөвлөмж боловсрууллаа.

5.2.Дүгнэлт: Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн үр нөлөөг үнэлэх ажиллагааг хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх 2 шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн ба шалгуур үзүүлэлт тус бүрээр дүгнэвэл:

Зорилгод хүрэх байдал: Хуулийн төслийг зорилгод хүрэх байдал шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн үзэл баримтлалд туссан аялал жуулчлалын салбарыг хөгжүүлэх, олон улсын жишигт нийцүүлэхэд чиглэгдсэн зохицуулалт хуулийн төсөлд тусгагдсан байна. Тухайлбал, Монгол Улсыг гадаадад нэгдсэн бодлогоор сурталчлах, судалгаа хийх, сургалт зохион байгуулах, аялал жуулчлалын мэдээллийн сан болон аялал жуулчлалын шинэ бүтээгдэхүүнийг бий болгох, Монгол улсын түүх, соёл, уламжлалыг шингээсэн бүтээн байгуулалтуудыг санхүүжүүлэн Монгол Улсын аялал жуулчлалын хөгжлийг бодитойгоор эрчимжүүлэхэд зарцуулагдах төсвийг бүрдүүлэх зорилгоор аялал жуулчлалын санг бий болгож түүний эх үүсвэрийг улсын нийт төсөвт нэмэлт дарамт үзүүлэхгүйгээр бий болгох асуудлыг шийдвэрлэхээр зорьсон зохицуулалт хуулийн төсөлд тусжээ.

Харилцан уялдааг хангасан байдал: Хуулийн төслийг харилцан уялдаа гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд бүхэлд нь аргачлалд заасан асуултад хариулах замаар шалгахад хуулийн төслийн зарим зүйл, хэсэг, заалт өөр хоорондоо уялдаагүй, давхардсан, хуулийн төслийн зарим зүйл, хэсэг, заалтууд нь Газрын тухай, Монгол Улсын яамны эрх зүйн байдлын тухай, Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай, Захиргааны ерөнхий хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн тухай, Татварын ерөнхий хууль зэрэг хуультай уялдаагүй, давхардал, зөрчил үүсгэхээр байна.

/Энэ талаар энэхүү үнэлгээний 4.2 дахь хэсэгт тодорхой тусгасан болно./

5.3.Зөвлөмж:

Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл нь үндэсний онцлог бүхий байгаль, түүх, соёлын өвд тулгуурласан тогтвортой аялал жуулчлалын үйлдвэрлэлээр дамжуулан эдийн засгийн үр өгөөжийг нэмэгдүүлж, дэмжих болон аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд төр, иргэн, хуулийн этгээд хооронд үүсэх харилцааг зохицуулахаар зорилтыг тавьж, холбогдох зохицуулалтыг хуулийн төсөлд тусгажээ. Энэхүү хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх ажлын явцад гарсан дараах асуудлуудыг анхаарч, хуулийн төслийг боловсронгуй болгох, чанарыг сайжруулах чиглэлээр өөрчлөлт оруулах нь зүйтэй гэсэн зөвлөмжийг хууль санаачлагчид өгч байна:

✓ Хуулийн төсөлд аялал жуулчлалын байгууллагын ангиллыг 5 дугаар зүйлд тусгасан боловч энэ нь аялал жуулчлалын байгууллагын төрлийг тодорхойлсон, тэдгээрийг ялгамжтай байдал зэргийг тодорхой тусгах, түүнчлэн аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа, аялал жуулчлалын үйлчилгээ, аялал жуулчлалын арга хэмжээ, жуулчин, аялагч гэх зэрэг олон төрлийн ойлголтыг тусгах тохиолдолд тэдгээрийн ялгамж, заагийг тодорхой тусгах,

✓ Жуулчин, аялагч гэх ойлголтыг шинээр тусгасан нь сайшаалтай боловч Аялал жуулчлалын тухай конвенцын 3 дугаар зүйлд жуулчин(tourist), аялагч(excursionist) гэсэн 2 ялгамжтай ойлголтын ялгааг нарийвчлан гаргаж тусгаагүй;

✓ Аялал жуулчлалын тур оператор, аяллын агентын аль аль нь аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг жуулчинд үзүүлэхээр байгаа боловч тур операторт хуулийн төсөлд аяллын агентаас илүү шаардлагыг тавьсан байна. Тухайлбал, аяллын агент нь зөвхөн бүртгүүлснээр үйл ажиллагаа явуулж болохоор заасан бол, тур оператор нь Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлийн 1.30-д

заасан тусгай зөвшөөрлийг авсны үндсэн дээр үйл ажиллагаа эрхлэхээр байх тул үйл ажиллагааны онцлог, гол ялгааг гаргаж, хууль зүйн үр дагавар үүсгэсэн зохицуулалтыг бүрэн тусгах;

✓ Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд тур операторын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч хуулийн этгээдийн хувьцааны 50, түүнээс дээш хувийн хувьцаа эзэмшигч нь Монгол Улсын иргэн, хуулийн этгээд байхаар тусгай шалгуурыг тавихаар заасан боловч хуулийн төслийн 5.4-т тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч хуулийн этгээдийн хувьцааны 51, түүнээс дээш хувийн хувьцаа эзэмшигч нь Монгол Улсын иргэн, хуулийн этгээд байхаар дэвшүүлсэн зорилтоос өөрөөр тусгасан байгааг нийцүүлэх;

✓ Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд аялал жуулчлалын бүсчлэл, түүний менежментийг хэрэгжүүлэх зохицуулалтыг заасан бол хуулийн төсөлд бүсчлэхтэй холбоотой зохицуулалтыг тусгасан боловч зохицуулалт хууль зүйн үр дагавар үүсгэхгүй байх бөгөөд бүсчлэлийг бий болгосноор аялал жуулчлалын байгууллага, гадаад улсын болон Монгол Улсын хөрөнгө оруулагч нарт ямар давуу талыг бий болгох, хөрөнгө оруулалтыг татах хөшүүрэг болох зохицуулалтын талаар тодорхойгүй байгааг анхаарах;

✓ Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд дурдсан аялал жуулчлалын салбар дахь орон нутгийн оролцоог нэмэгдүүлэх, үүрэг хариуцлага, эрх хэмжээг тодорхой болгосон боловч үзэл баримтлалд тусгайлан заасан аялал жуулчлалын маршрутын тэмдэг тэмдэглэгээг байршуулах чиг үүргийг хэнд олгосон нь тодорхойгүй хэвээр байх уг чиг үүргийг Монгол Улсын Засаг захиргааны нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд заасан чиг үүргийн дагуу сум, дүүргийн Засаг даргын эрх хэмжээнд нарийвчлан тусгах;

✓ Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд санхүүжилтийн эх үүсвэрт “жуулчны татвар”-ыг бий болгож, дээрх сангийн эх үүсвэр байхаар дурдсан боловч Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон татварын багц хуульд энэ талаарх зохицуулалтыг тусгаагүй байгааг анхаарах;

✓ Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллагын зэрэглэл тогтоох чиг үүргийг шилжүүлэх зохицуулалтыг нарийвчлан тусгахаар тодорхойлсон байна. Гэвч хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.7 дахь хэсэгт аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллагын зэрэглэлийг мэргэжлийн холбооны саналыг үндэслэн орон нутгийн аялал жуулчлалын нэгж олгохоор тусгасан боловч аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллагын зэрэглэл олгох эрхийг хуулийн төсөлд ашгийн төлөө бус хуулийн этгээдэд олгож болох зохицуулалтыг орхигдуулсан байгааг анхаарах;

✓ Хуулийн төслийг үзэл баримтлалын зорилтод бүрэн нийцүүлэх хүрээнд хуулийн төслийн 21 дүгээр зүйлд аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллагын зэрэглэлийг тогтоох чиг үүргийг мэргэжлийн холбоонд шилжүүлж болох зохицуулалтыг нэмж тусгах;

✓ Хууль, дүрэм, журам нь тодорхой нэг төрлийн харилцааг зохицуулах зорилготой байдаг тул Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн зорилтыг “үндэсний онцлог бүхий байгаль, түүх, соёлын өвд тулгуурласан тогтвортой аялал жуулчлалын үйлдвэрлэлээр дамжуулан эдийн засгийн үр өгөөжийг нэмэгдүүлж, дэмжихтэй холбогдсон болон аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд төр, иргэн, хуулийн этгээдийн хороонд үүсэх харилцааг зохицуулах” гэсэн агуулгаар тодруулж тусгах;

✓ Төслийн 12 дугаар зүйлийн 12.3 дахь хэсгийн тайлбар хэсэгт “ Энэ зүйлд заасан “хил орчмын нутаг дэвсгэр” гэж хил залгаа улстай хиллэж байгаа аймгийн нутаг дэвсгэрийг хэлнэ” гэж тусгасан бол Монгол улсын хилийн тухай хуулийн 3.1.14 – д дээрх нэр томъёог “хил залгаа улстай хиллэж байгаа сумын нутаг дэвсгэрийг хэлнэ” гэж тодорхойлсон байна. Иймд тус хуулийн төсөлд Монгол Улсын хилийн тухай хуулийн 3.1.14-д заасан нэр томъёог эшлэн тусгах;

✓ Хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.1-д аялал жуулчлалын байгууллага гэдгийг тодорхойлохдоо “бүртгүүлсэн хуулийн этгээд байхаар” тусгасан нь мөн хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.7-д аяллын агентыг хуулийн этгээд байхаас гадна иргэн байхаар тодорхойлсонтой, мөн хуулийн 11 дүгээр зүйлд тур оператор нь Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1.30 дахь заалтад заасан тусгай зөвшөөрөлтэй эрхлэхээр заасантай нийцүүлэх;

✓ Төслийн 24 дүгээр зүйлийн 24.1.11 дэх хэсэгт аялал жуулчлалын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь энэ хуулийн 20.2.1-д заасан улсын аялал жуулчлалын бүсийг тогтоох саналыг Үндэсний хороонд хүргүүлэх”, гэж заасан нь хуулийн төслийн 23 дугаар зүйлийн 23.2.5 дахь заалтын Засгийн газар нь аялал жуулчлалын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын саналыг үндэслэн энэ хуулийн 20.2.1-д заасан бүсийг тогтоохоор заасантай нийцэхгүй байгааг анхаарах;

✓ Хуулийн төслийн 17 дугаар зүйлийн 17.2 дахь хэсэгт “энэ хуулийн 17.1-д заасан дуудлага худалдаа зохион байгуулах журмыг Засгийн газар батална.” гэж заасан нь Амьтны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд “29.4.Энэ хуулийн 29.3-т заасан аргаль хонь, янгир ямаа, тул загасыг агнах, барих тусгай зөвшөөрлийг дуудлага худалдаагаар олгох журмыг Засгийн газар батална.” гэж заасантай давхардах тул Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн 17.2 дахь хэсгийг хасах;

✓ Хуулийн төсөлд мэргэжлийн холбооны чиг үүргийг бусад төрийн байгууллага, албан тушаалтны хуульд заасан чиг үүрэгтэй уялдуулан залруулах;

✓ Хуулийн төслийн Тавдугаар бүлэг болон 31 дүгээр зүйлийн гарчгийг “Аялал жуулчлалын тухай хуулийн хэрэгжилтэд тавих хяналт” гэж өөрчлөх;

✓ Иргэний хууль, Орон сууцны тухай хуульд орон сууц, Эрүүгийн хуульд орон байр гэж тус тус нэр томъёоны холбогдох тодорхойлолтын тайлбарласан тул төслийн 3.1.8-д “байр сууц” гэсэн нэр томъёог энэхүү төсөлд тусгахдаа зохимжтой нэршлээр тусгах;

✓ Хуулийн төсөлд тусгасан “аялал жуулчлалын үйл ажиллагаатай холбоотой дүрэм, журам батлах...”-тай холбоотой зохицуулалтын захиргааны хэм хэмжээний актын шинж агуулсан шийдвэрүүдийг Захиргааны ерөнхий хуульд нийцүүлэн дүрэм, журмын агуулгыг болон батлах субъектийн хамт тодорхой томъёолох. Ингэхдээ аялал жуулчлалын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын бүрэн эрхэд мөн зарим дүрэм, журмыг батлах эрхийг олгох;

✓ Хуулийн төсөлд “2 дугаар зүйл.Хуулийн үйлчлэх хүрээ” гэсэн шинэ зүйл нэмж, 2 дугаар зүйлийн 2.1 дэх хэсэгт “Улсын тусгай хамгаалалттай газар нутагт аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа явуулахаар бол газар ашиглахтай холбогдсон харилцааг Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хуулиар зохицуулна.” гэсэн хэсэг нэмэх;

✓ Хуулийн төсөл болон дагалдан боловсруулсан Амьтны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд аргаль, янгир, идлэг шонхор шувууг дуудлага худалдааны үндсэн дээр агнаж, барихаар тусгасан боловч Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 5.6 дугаар зүйлд дуудлага худалдааны үндсэн дээр зөвшөөрлийг олгох зохицуулалт болон Амьтны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд дуудлага худалдаа явуулах журмыг тус тус тусгах;

✓ Хуулийн төслийн 19 дүгээр зүйлийн 19.2 дахь хэсэгт “Шаардлагатай тохиолдолд дотоодын аялал жуулчлалын тээврийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор хилээр нэвтрүүлж байгаа бага оврын онгоц, нисдэг тэргийг гаалийн татвараас чөлөөлж болно.” гэж тусгасан нь Татварын ерөнхий хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.2 дахь хэсэгт заасан “...татвар бий болгох, өөрчлөх, чөлөөлөх, хөнгөлөх, ногдуулах, төлөхтэй холбогдсон харилцааг зөвхөн татварын хуулиар зохицуулна.” гэж заасантай нийцэхгүй байх тул “тус харилцааг зөвхөн татварын хуулиар зохицуулна” гэсэн агуулгатай зохицуулалтыг тодотгон тусгах;

✓ Төслийн 25 дугаар зүйлийн 25.1.3 дахь хэсэгт “жуулчин болон аялагч отоглох цэгт байрлах хураамжийн хэмжээг тогтоох” гэж тусгасан нь шинэ төрлийн татвар байх бөгөөд энэ нь Татварын ерөнхий хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.2 дахь хэсэгт заасан “...татвар бий болгох, өөрчлөх, чөлөөлөх, хөнгөлөх, ногдуулах, төлөхтэй холбогдсон харилцааг зөвхөн татварын хуулиар зохицуулна.” гэж заасантай нийцэхгүй байх тул Татварын ерөнхий хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.2 дахь хэсэгт хураамжийн төрөлд болон хэн уг татварын хэмжээг тогтоох талаар Татварын ерөнхий хуулийн 8 дугаар зүйлд нэмэх;

✓ Хуулийн төслийг дагалдан боловсруулсан Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн 5.10, 9.4-т тусгасан зохицуулалттай холбоотой санкцыг тусгах;

✓ Хуулийн төслийн зарим зохицуулалт нь утга, найруулгын шаардлага хангахгүй байгааг анхаарч хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 30 дугаар зүйл, Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд бүрэн нийцүүлэн эцэслэн боловсруулах.

---oOo---